

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ

Μυθολογικό Λεξικό
ΙΛΙΑΔΑ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΥΠΡΟΥ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Συγγραφή	<p>Δρ Καλλιόπη Χριστοφόρου Πούγιουρου, ΕΜΕ Φιλολογικών Μαθημάτων Σύνδεσμος Επιθεωρήτρια για το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών Εμμανουέλα Τζαγάκη, Φιλόλογος</p> <p>Ευχαριστούμε τη Δρα Ευτυχία Πολυκάρπου Ηρακλέους, Φιλόλογο, για την κριτική ανάγνωση του κειμένου.</p>
Επιλογή εικόνων και σχεδίων	<p>Εμμανουέλα Τζαγάκη, Φιλόλογος Δρ Ευτυχία Πολυκάρπου Ηρακλέους, Φιλόλογος Άντρη Χατζηθεοδοσίου, Λειτουργός Υπηρεσίας Ανάπτυξης Προγραμμάτων</p>
Επιστημονική εποπτεία	<p>Δρ Γιώργος Α. Ξενής, Καθηγητής Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας, Παν/μιο Κύπρου, Επιστημονικός Συνεργάτης του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών</p>
Σχεδιασμός, Ηλεκτρονική σελίδωση	<p>Άντρη Χατζηθεοδοσίου, Λειτουργός Υπηρεσίας Ανάπτυξης Προγραμμάτων</p>
Συντονισμός, Επιμέλεια, Εποπτεία	<p>Δρ Καλλιόπη Χριστοφόρου Πούγιουρου, ΕΜΕ Φιλολογικών Μαθημάτων Σύνδεσμος Επιθεωρήτρια για το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών</p>
Υπεύθυνοι του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών	<p>Δρ Καλλιόπη Χριστοφόρου Πούγιουρου, ΕΜΕ Φιλολογικών Μαθημάτων Δρ Σιμάκης Συμεού, ΕΜΕ Φιλολογικών Μαθημάτων Μάρω Μελανίδου, ΕΜΕ Φιλολογικών Μαθημάτων</p>
Γενικός Συντονισμός	<p>Δρ Πέτρος Γεωργιάδης, Συντονιστής Υπηρεσίας Ανάπτυξης Προγραμμάτων</p>

Ηλεκτρονική έκδοση 2024

ISBN: 978-9963-54-388-5

© Υπουργείο Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας
Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων
2024

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Με ιδιαίτερη χαρά προλογίζω την έκδοση του *Μυθολογικού Λεξικού Ιλιάδα*, το οποίο έρχεται να καλύψει ένα κενό που υπήρχε μέχρι τώρα στα σχολικά εγχειρίδια της αρχαίας ελληνικής γραμματείας. Το *Μυθολογικό Λεξικό της Ιλιάδας* αποτελεί μία πρωτότυπη εργασία, η οποία παρέχει όλες τις απαραίτητες βιογραφικές πληροφορίες για τους χαρακτήρες του έπους. Οι πληροφορίες αυτές υποβοηθούν τους/τις εκπαιδευτικούς και τους/τις μαθητές/-τριες στην επεξεργασία του κειμένου και στην κατανόηση των νοημάτων ενός από τα μεγαλύτερα ηρωικά έπη της αρχαίας ελληνικής γραμματείας.

Η επιλογή των λημμάτων έγινε με τρόπο που να ανταποκρίνεται πλήρως στους στόχους των επικαιροποιημένων Αναλυτικών Προγραμμάτων και στην προσπάθεια που γίνεται για ανανέωση του περιεχομένου και της μεθόδου διδασκαλίας των Αρχαίων Ελληνικών. Η συγγραφή ενός νέου λεξικού παρέχει τη δυνατότητα για καλλιέργεια της αυτονόμησης του μαθητή, καθώς και ενίσχυσης δεξιοτήτων έρευνας και αξιοποίησης δευτερευουσών πηγών.

Επιθυμώ να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στον Δρα Γεώργιο Α. Ξενή, Καθηγητή Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο Κύπρου, για την επιστημονική εποπτεία του λεξικού, στην Δρα Καλλιόπη Χριστοφόρου Πούγιουρου, Επιθεωρήτρια Φιλολογικών Μαθημάτων, για τη συγγραφή, την εποπτεία, και τον συντονισμό του έργου αυτού, στην κ. Εμμανουέλα Τζαγάκη, φιλόλογο, για τη συγγραφή του λεξικού, καθώς και στη Δρα Ευτυχία Πολυκάρπου Ηρακλέους, φιλόλογο, για την κριτική ανάγνωση του κειμένου. Τέλος, ευχαριστώ θερμά την Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων που είχε την ευθύνη για την έκδοση του εγχειριδίου αυτού.

Δρ Νικόλας Γιασουμή

Διευθυντής Μέσης Γενικής Εκπαίδευσης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το *Μυθολογικό λεξικό της Ιλιάδας* περιλαμβάνει τις απαραίτητες πληροφορίες για όλα σχεδόν τα πρόσωπα (θεούς και ανθρώπους) που αναφέρονται στα προς διδασκαλία αποσπάσματα του έπους αυτού. Συντάχθηκε με την προσδοκία να αξιοποιηθεί από εκπαιδευτικούς και μαθητές/-τριες ως βιβλίο αναφοράς, αφού αποτελεί κοινή διαπίστωση η ανάγκη ενίσχυσης των μαθητών/-τριών μας σε βασικές γνώσεις μυθολογίας.

Οι μαθητές/-τριες, ανατρέχοντας στο *Μυθολογικό λεξικό*, θα μπορούν με εύκολο και εύληπτο τρόπο να ενημερωθούν για τα βασικά στοιχεία της ταυτότητας και του βίου των ηρώων καθώς και για τη θέση ή τη δράση τους στο έπος.

Η κατάταξη είναι αλφαβητική. Όλα τα λήμματα ξεκινούν με την ταυτότητα του προσώπου και ακολούθως παρουσιάζονται με συντομία τα βασικά στοιχεία για τη ζωή και τη δράση του. Επισημαίνονται όσα στοιχεία συνδέονται με το συγκεκριμένο έπος και δηλώνεται εντός παρενθέσεως η ραψωδία στην οποία γίνεται η σχετική αναφορά. Σε ορισμένες περιπτώσεις γίνεται αναφορά και στην *Οδύσσεια*.

Τα λήμματα, λόγω της ηλικιακής ομάδας στην οποία απευθύνονται, είναι σύντομα, γραμμένα σε απλή γλώσσα και πλαισιώνονται από εικόνες ή σχέδια, τα οποία επεκτείνουν την αρχαιογνωστική και αισθητική εμπειρία των παιδιών.

Αγαπητοί μαθητές και αγαπητές μαθήτριες,

Το *Μυθολογικό λεξικό της Ιλιάδας* είναι ένα νέο βιβλίο, το οποίο γράφτηκε για να σας βοηθήσει να γνωρίσετε καλύτερα τα πρόσωπα της μυθολογίας (θεούς και ανθρώπους) που θα συναντήσετε στην *Ιλιάδα*. Έτσι, ελπίζουμε ότι θα μπορέσετε να παρακολουθήσετε πιο εύκολα την πλοκή του έργου.

Τα ονόματα των θεών και ηρώων μπήκαν με αλφαβητική σειρά. Στην αρχή δίνονται πάντα τα στοιχεία ταυτότητας των προσώπων: γονείς, αδέρφια, σύζυγος, τίτλος που κατέχουν. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται κάποια βασικά γεγονότα της ζωής τους και, κυρίως, όσα θα διαβάσετε στα αποσπάσματα της *Ιλιάδας*. Σε όσες περιπτώσεις συμβαίνει αυτό, δηλώνουμε σε παρένθεση τη σχετική ραψωδία, ώστε να μπορείτε να το εντοπίσετε εύκολα. Επειδή κάποια από τα πρόσωπα του λεξικού είναι κοινά και στην *Οδύσσεια*, το έπος του Ομήρου που διδαχθήκατε στην Α΄ Γυμνασίου, σε κάποιες περιπτώσεις αναφέρουμε στην παράθεση και αυτό το έπος.

Μπορείτε να ανατρέχετε στο *Μυθολογικό λεξικό της Ιλιάδας*, όποτε συναντάτε στο κείμενό σας κάποιο πρόσωπο που δεν γνωρίζετε. Μπορείτε, βέβαια, να το διαβάσετε και με όποια σειρά θέλετε, ανάλογα με τα μυθολογικά πρόσωπα που θα κινήσουν το ενδιαφέρον σας!

Ευχόμαστε να το χαρείτε και να το απολαύσετε!

Δρ Καλλιόπη Χριστοφόρου Πούγιουρου
Επιθεωρήτρια Φιλολογικών Μαθημάτων
Υπεύθυνη του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών

Σύμφωνα με την παράδοση, μετά την επιστροφή του στις Μυκίνες, δολοφονείται από την Κλυταιμνήστρα και τον εραστή της Αίγισθο. Ο γιος του Ορέστης εκδικείται τον θάνατο του πατέρα του, σκοτώνοντας τη μητέρα του και τον εραστή της.

Αγήνορας: γιος του Αντήνορα και της Θεανώς, ιέρειας της Αθηνάς. Ένας από τους πιο γενναίους πολεμιστές της Τροίας. Δεν φοβάται να αναμετρηθεί με τον Αχιλλέα στο πεδίο της μάχης. Όταν όμως ο Αχιλλέας πρόκειται να τον σκοτώσει, ο θεός Απόλλωνας παρεμβαίνει και τον καλύπτει με ένα σύννεφο (ραψωδία Φ).

Άδραστος: ήρωας της Τροίας. Ο Μενέλαος τον πιάνει αιχμάλωτο. Παρά τις ικεσίες του Άδραστου να του χαρίσει τη ζωή, θανατώνεται τελικά από τον αδελφό του Μενέλαου, τον Αγαμέμνονα (ραψωδία Ζ).

Αετίωνας ή Ηετίωνας: βασιλιάς της Θήβας, πόλης κοντά στην Τροία, και πατέρας της Ανδρομάχης. Στη ραψωδία Ζ της Ιλιάδας η Ανδρομάχη αναφέρει ότι ο πατέρας της σκοτώθηκε από τον Αχιλλέα, όταν εκείνος εκπόρθησε τη Θήβα. Επισημαίνει, επίσης, ότι ο ίδιος ο Αχιλλέας τού απέδωσε τις πρέπουσες νεκρικές τιμές.

Αθηνά: κόρη του Δία και της Μήτιδος, η θεά της σοφίας και προστάτιδα της πόλης των Αθηνών. Θεωρούνταν θεά-παρθένας, όπως και η Άρτεμις. Προς τιμήν της εορτάζονταν τα Παναθήναια, μία από τις μεγαλύτερες θρησκευτικές τελετές στον αρχαίο κόσμο. Η θεά Αθηνά δεν γεννήθηκε με τον συνηθισμένο τρόπο. Ο Δίας, βασιζόμενος σε έναν χρησμό, κατάπιε την εγκυμονούσα σύντροφό του Μήτιδα, προκειμένου το παιδί τους να μην του κλέψει τη δύναμη και την εξουσία. Ως αποτέλεσμα, ο Δίας είχε έντονους πονοκεφάλους. Ο Ήφαιστος, στην προσπάθειά του να τον βοηθήσει να απαλλαγεί από τους πόνους, τον χτύπησε στο κεφάλι με ένα σφυρί. Από το άνοιγμα του κεφαλιού του βγήκε η θεά Αθηνά και γι' αυτό τον λόγο θεωρήθηκε η θεά της σοφίας. Η Αθηνά παίζει σημαντικό ρόλο στην *Ιλιάδα*, τασσόμενη με το μέρος των Αχαιών.

Ο ποιητής συχνά την αποκαλεί «γλαυκόφθαλμη» (γλαυκῶπις), επίθετο που μπορεί να σημαίνει ότι είχε είτε μάτια κουκουβάγιας είτε γαλανά μάτια. Σε κάθε περίπτωση δηλώνεται η λαμπρότητα των ματιών της θεάς. Στην αρχή του έπους (ραψωδία Α) παρουσιάζεται ως παράδειγμα σύνεσης, αφού παρεμβαίνει κατευνάζοντας τα πνεύματα, όταν ο Αχιλλέας θέλει να επιτεθεί στον Αγαμέμνονα. Στις επόμενες, ωστόσο, ραψωδίες είτε ενθαρρύνει με λόγια τους Αχαιούς στο πεδίο της μάχης είτε παρεμβαίνει με έργα, προκειμένου οι επιθέσεις τους κατά των Τρώων να είναι επιτυχείς. Έτσι, στη ραψωδία Δ παίρνει τη μορφή του Τρώα Λαόδοκου, για να παρασύρει δόλια τους Τρώες στη συνέχιση της μάχης. Στη ραψωδία Ε βοηθά αποφασιστικά τον Διομήδη στην αριστεία του, παίρνοντας μάλιστα θέση στο πλάι

Ο Ποσειδώνας σκοτώνει τον Αίαντα τον Λοκρό
Σχέδιο. Bonaventura Genelli, 19ος αιώνας

Ο Αινείας φεύγει από τη φλεγόμενη Τροία
Federico Barocci, 1598
Ρώμη, Γκαλλερία Μπορογκέζε

του στη μάχη και βοηθώντας τον να τραυματίσει τον θεό Άρη. Στη ραψωδία Χ παίρνει τη μορφή του Δίφοβου, με σκοπό να παρασύρει τον Έκτορα στη μάχη και να βοηθήσει με τον τρόπο αυτό τον Αχιλλέα να τον σκοτώσει. Οι Τρώες, αναγνωρίζοντας τη σημασία της εύνοιάς της, κάνουν θυσίες σε αυτήν με επικεφαλής τη βασίλισσα Εκάβη, προκειμένου να σώσει την πόλη της Τροίας από την ορμητικότητα του Διομήδη (ραψωδία Ζ). Η θεά, όμως, δεν αλλάζει στάση.

Αίαντας (ο Λοκρός ή μικρός Αίαντας): γιος του Οϊλέα από τη Λοκρίδα. Συμμετείχε στην τρωική εκστρατεία με σαράντα πλοία (ραψωδία Β) και ξεχώρισε ως ο δεύτερος πιο γρήγορος δρομέας μετά τον Αχιλλέα. Ο μικρός Αίαντας δείχνει στο πεδίο της μάχης τόλμη και ηρωισμό, ενώ πολύ συχνά μάχεται στο πλευρό του Αίαντα του Τελαμώνιου (ραψωδίες Δ, Ε και Ν). Ο Όμηρος με τον τρόπο αυτό προσδίδει δραματικότητα στην αφήγηση, αναφερόμενος πολύ συχνά στους «δύο Αίαντες». Βάσει της παράδοσης διέπραξε δύο φορές ύβριν. Την πρώτη φορά βίασε την Κασσάνδρα, κόρη του Πρίαμου, στον βωμό της θεάς Αθηνάς. Για την πράξη αυτή τιμωρήθηκε με ναυάγιο. Τότε, ο Ποσειδώνας τον έσωσε από πνιγμό. Ο Αίαντας, ωστόσο, καυχήθηκε ότι δεν χρειαζόταν καμία θεική παρέμβαση για να σωθεί (δεύτερη ύβρις). Έτσι, οργισμένος ο Ποσειδώνας προκάλεσε τον χαμό του.

Αίαντας ο Τελαμώνιος: γιος του Τελαμώνα, βασιλιά της Σαλαμίνας, ετεροθαλής αδελφός του Τεύκρου (ιδρυτή της Σαλαμίνας της Κύπρου) και ένας από τους δυνατότερους ήρωες της τρωικής εκστρατείας. Στην *Ιλιάδα* ξεχωρίζει για την ανδρεία και τη σωματική του διάπλαση. Στη ραψωδία Ζ διαπρέπει στο πεδίο της μάχης. Συμμετέχει στην τριμελή αποστολή (μαζί με τον Οδυσσέα και τον Φοίνικα) που στέλνουν οι Αχαιοί, προκειμένου να μεταπείσουν τον Αχιλλέα να επιστρέψει στη μάχη (ραψωδία Ι). Σώζει ακόμη το νεκρό σώμα του Πατρόκλου, όταν οι Τρώες επιθυμούν να το τραβήξουν στην πλευρά τους (ραψωδία Ρ). Μετά τον θάνατο του Αχιλλέα τα όπλα του νεκρού ήρωα θα αποδίδονταν στον πιο γενναίο πολεμιστή (κρίση των όπλων). Δίδονται στον Οδυσσέα και όχι στον Αίαντα, με αποτέλεσμα ο Αίαντας να τρελαθεί και να αυτοκτονήσει, θεωρώντας ότι ο πιο γενναίος πολεμιστής ήταν ο ίδιος.

Αινείας: γιος της Αφροδίτης και του Αγκίσιο. Αποτελεί έναν από τους γενναιότερους προασπιστές της Τροίας. Στην *Ιλιάδα* παρουσιάζεται ως σπουδαίος ήρωας, παίζοντας ωστόσο δευτερεύοντα ρόλο σε διάφορα επεισόδια στο πεδίο της μάχης. Στη ραψωδία Ε προσπαθεί μαζί με τον Πάνδαρο να ανακόψει τη νικηφόρα πορεία του Διομήδη σε βάρος των Τρώων. Σε αυτήν, όμως, την προσπάθεια ο ίδιος τραυματίζεται και η μητέρα του

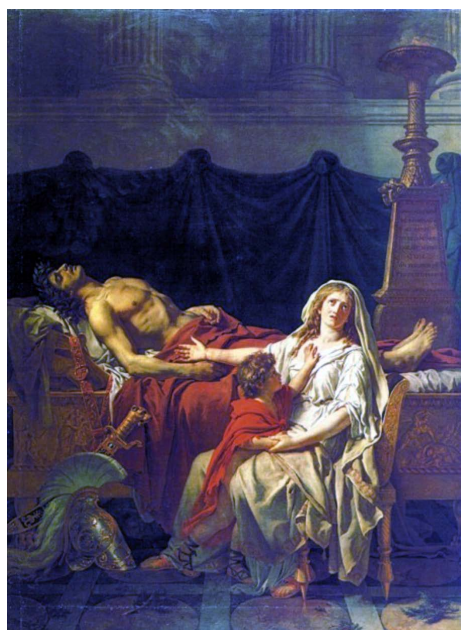
Αφροδίτη παρεμβαίνει, απομακρύνοντάς τον από τη μάχη. Στη ραψωδία Υ μάχεται εναντίον του Αχιλλέα και σώζεται την τελευταία στιγμή από τον Ποσειδώνα.

Στο εθνικό έπος των Ρωμαίων, την Αινειάδα του Βιργιλίου, διαδραματίζει πρωταγωνιστικό ρόλο, καθώς θεωρείται ο ιδρυτής μίας νέας πόλης, της Ρώμης, η οποία θα είναι η κληρονόμος και η συνέχεια της χαμένης Τροίας. Βάσει του έπους αυτού, ο Αινείας είναι ο γενάρχης των Ρωμαίων. Έτσι, φεύγει από τη φλεγόμενη Τροία, κουβαλώντας στους ώμους του τον γέρο πατέρα του Αγχίσιο και κρατώντας τον γιο του Ασκάσιο από το χέρι. Η Γιούνιο (Juno), η ρωμαϊκή θεότητα που ταυτίζεται με την Ήρα, τον καταδιώκει, αλλά παρά τα εμπόδια καταφέρνει να εκπληρώσει την αποστολή του και να θέσει τα θεμέλια της νέας πόλης.

Ο Ηρακλής πνίγει τα φίδια στην κούνια του

Από αριστερά προς τα δεξιά: νεαρή γυναικεία μορφή, η Αθηνά, ο Ηρακλής, ο Ιφικλής, η Αλκμήνη και ο Αμφιτρύων. Ζωγράφος του Βερολίνου, 480/70 π.Χ. Στάμνος. Παρίσι, Μουσείο Λούβρου

Η Ανδρομάχη θρηνεί τον Έκτορα
Jacques-Louis David, 1783
Παρίσι, Μουσείο Λούβρου

Αλκμήνη: σύζυγος του Αμφιτρύωνα και μητέρα του Ηρακλή από τη σχέση της με τον Δία. Ο Αγαμέμνονας την αναφέρει στον λόγο του (ραψωδία Τ), όπου εκφράζει μεταμέλεια στον Αχιλλέα για την προσβολή που διέπραξε σε βάρος του. Ο Αγαμέμνονας ρίχνει την ευθύνη για τις προσβλητικές του πράξεις στην Άτη, υποστηρίζοντας ότι η θεά αυτή εξαπάτησε και τον ίδιο τον Δία. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρεται σε ένα επεισόδιο, όταν η Ήρα προσπάθησε με τη βοήθεια της Άτης να αναβάλει τη γέννηση του Ηρακλή από την Αλκμήνη. Ο Δίας είχε ορκιστεί νωρίτερα ότι όποιο παιδί του γεννιόταν πιο σύντομα, θα λάμβανε εξουσία ανάμεσα στους ανθρώπους. Ο Δίας εννοούσε τον Ηρακλή. Ωστόσο, η Άτη με τα τεχνάσματά της βοήθησε να γεννηθεί γρηγορότερα ο Ευρυσθέας, ο άλλος γιος του Δία, και με αυτόν τον τρόπο ο Ηρακλής να μη λάβει τα προνόμια που του είχε υποσχεθεί ο πατέρας του.

Ανδρομάχη: σύζυγος του Έκτορα και κόρη του Αετίωνα, βασιλιά των Θηβών, πόλης κοντά στην Τροία. Ενσαρκώνει το πρότυπο της γυναικείας αφοσίωσης στο έπος της *Ιλιάδας*. Παρακολουθεί από τα τείχη τις μάχες ανάμεσα στους Αχαιούς και τους Τρώες. Όταν ο Έκτορας μπαίνει στην πόλη για να φέρει πίσω στη μάχη τον αδελφό του Πάρη και να ζητήσει από τις γυναίκες να προσευχηθούν στην Αθηνά, συναντιέται με την Ανδρομάχη, η οποία έχει μαζί της τον γιο τους, Αστυάνακτα. Εκείνη τον παρακαλεί να μείνει εκεί, όχι για να εγκαταλείψει τη μάχη, αλλά για να κάνει αμυντικό πόλεμο (ραψωδία Ζ). Η προτροπή της προς τον Έκτορα δεν εισακούεται και έτσι τον αποχαιρετά για πάντα. Η συνάντηση του Έκτορα με την Ανδρομάχη και τον Αστυάνακτα αποτελεί μία οικογενειακή σκηνή, η οποία διαφέρει από τις εντάσεις των μαχών. Αργότερα, όταν ο Αχιλλέας κακοποιεί το άψυχο σώμα του Έκτορα, η Ανδρομάχη υποφέρει και θρηνεί (ραψωδία Χ). Μετά την πτώση της Τροίας, ο γιος της σκοτώνεται από τους Αχαιούς και η ίδια γίνεται δούλη του Νεοπτόλεμου, γιου του Αχιλλέα, στη Φθία. Με τον Νεοπτόλεμο αποκτά τρεις γιους: τον Πέργαμο, τον Πίελο και τον Μολοσσό. Σύμφωνα με την τραγωδία του Ευριπίδη *Ανδρομάχη*, η σύζυγος του Νεοπτόλεμου, Ερμιόνη, απειλεί την Ανδρομάχη με θάνατο. Τη σώζει, όμως, ο παππούς του Νεοπτόλεμου, Πηλέας.

Ανδριάντας του Αντήνορα
Francesco Andreosi, 1776
Πάντοβα

Αντήνωρ: ένας από τους πιο συνετούς Τρώες σύμφωνα με τον Όμηρο. Υποστηρίζει την επιστροφή της Ελένης στον Μενέλαο, αλλά δεν εισακούεται (ραψωδία Η). Βρίσκεται στο πλευρό του Πρίαμου κατά τη διάρκεια της τειχοσκοπίας (ραψωδία Γ).

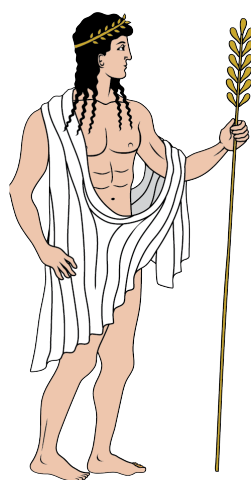

Αντίλοχος
περ. 470 π.Χ.
Ερυθρόμορφος αμφορέας (G 213)
Παρίσι, Μουσείο Λούβρου

Αντίλοχος: γιος του Νέστορα. Αναφέρεται στην Ιλιάδα ως γενναίος πολεμιστής. Ο Μενέλαος τον στέλνει στη σκηνή του Αχιλλέα, προκειμένου να μεταφέρει την είδηση του θανάτου του Πάτροκλου (ραψωδία Ρ). Ο Αντίλοχος πεθαίνει, καθώς υπερασπίζεται τον πατέρα του ενάντια στον Μέμνονα, τον βασιλιά της Αιθιοπίας.

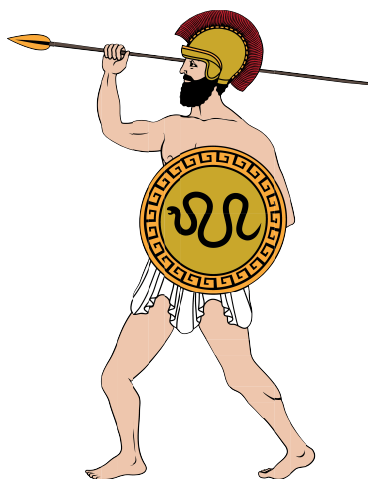
Απόλλωνας: γιος του Δία και της Λητούς, δίδυμος αδελφός της Άρτεμης, θεός της ποίησης και της τοξοβολίας. Το μουσικό όργανο που συνδέθηκε μαζί του είναι η λύρα. Εικονίζεται πάντα νέος με εξαιρετική ομορφιά και αθλητικό σώμα. Κύριοι τόποι λατρείας του ήταν το νησί της Δήλου και οι Δελφοί.

Στην Ιλιάδα παίρνει το μέρος των Τρώων, αναλαμβάνοντας ενεργό δράση εναντίον των Αχαιών. Ως προστάτης της Τροίας, αποτελεί ουσιαστικά τον αντίπαλο της Αθηνάς, η οποία υπερασπίζεται τους Αχαιούς. Αξιοσημείωτος είναι ο ρόλος του στη ραψωδία Α της Ιλιάδας. Οι Αχαιοί, και συγκεκριμένα ο Αγαμέμνονας, αρπάζουν ως λάφυρο πολέμου τη Χρυσίδα, την κόρη του Χρύση, που ήταν ιερέας του Απόλλωνα, και αρνούνται να τη δώσουν πίσω παρά την παράκληση του πατέρα της. Το γεγονός αυτό προκαλεί την οργή του Απόλλωνα, ο οποίος εξαπολύει φοβερό λοιμό (θανατηφόρα επιδημία) στο στρατόπεδο των Αχαιών. Αφού συγκαλείται συνέλευση των Αχαιών για την αντιμετώπιση της κατάστασης, ο μάντης Κάλχας υποδεικνύει ως αιτία του λοιμού την αρπαγή της Χρυσίδας. Ο Αγαμέμνονας υποχρεώνεται να επιστρέψει τη Χρυσίδα

στους Τρώες, αλλά στη θέση της παίρνει με τη βία τη Βρισιίδα, το λάφυρο πολέμου του Αχιλλέα. Αυτό το γεγονός προκαλεί την οργή (μῆνιν) του Αχιλλέα και την απόσυρσή του από τον πόλεμο.

Ο Απόλλωνας παρεμβαίνει στο πεδίο της μάχης με διάφορους τρόπους: στέκεται ενεργά στο πλευρό των Τρώων (ραψωδία Δ), σώζει τον Αινεία από τον Διομήδη (ραψωδία Ε), βοηθά κατόπιν εντολής του Δία τον Έκτορα να ανακτήσει τις δυνάμεις του μετά το χτύπημα του Αίαντα, ενώ ενισχύει με νίκες τους αγώνες των Τρώων (ραψωδία Ο). Ο Απόλλωνας είναι αυτός που ανακόπτει τη νικηφόρα πορεία του Πάτροκλου, ενώ λαμβάνει ακόμη και τη μορφή του θείου του Έκτορα, Άσιου, για να παρακινήσει τον Έκτορα να συμμετάσχει ξανά στη μάχη ενάντια στον Πάτροκλο (ραψωδία Π). Ο Απόλλωνας θα βοηθήσει τελικά τον Πάρη να σκοτώσει τον Αχιλλέα (ραψωδία Χ).

Άρης: ο μόνος νόμιμος γιος του Δία και της Ήρας και θεός του πολέμου. Αποτελεί την προσωποποίηση όλων των κακών που συνδέονται με τον πόλεμο. Μέσα από τον παράνομο δεσμό του με την Αφροδίτη αποκτά μία κόρη, την Αρμονία, και τους δίδυμους γιους, τον Δείμο (τρόμο) και τον Φόβο. Στην *Ιλιάδα* υποστηρίζει τους Τρώες. Όπως οι περισσότεροι θεοί, έτσι κι αυτός συμμετέχει στο πεδίο της μάχης. Τραυματίζεται από τον Διομήδη και την Αθηνά, με αποτέλεσμα να καταφύγει στον Όλυμπο (ραψωδία Ε). Απεικονίζεται σε σκηνή μάχης με την Αθηνά πάνω στην ασπίδα του Αχιλλέα, την οποία φιλοτέχνησε ο Ήφαιστος (ραψωδία Σ).

Αστεροπαίος: γιος του Πελαγόνα και εγγονός του ποταμού Αξιού. Συμμετέχει στον Τρωικό πόλεμο στο πλευρό των Τρώων ως βασιλιάς των Παίωνων. Θανατώνεται από τον Αχιλλέα (ραψωδία Φ).

Αστυάνακτας: γιος του Έκτορα και της Ανδρομάχης. Εμφανίζεται μαζί με τη μητέρα του Ανδρομάχη στη ραψωδία Ζ στα τείχη της Τροίας, όταν ο Έκτορας αφήνει τη μάχη και μπαίνει στο εσωτερικό της πόλης. Στη θέα του πατέρα του το μωρό ξεσπάει σε κλάματα, καθώς φοβάται την περικεφαλαία του, προσφέροντας έτσι λίγες στιγμές χαράς και γέλιου στους γονείς του. Ο Έκτορας παίζει μαζί του για τελευταία φορά και του δίνει ευχές για το μέλλον. Σύμφωνα με την παράδοση, ο Αστυάνακτας ρίχνεται από τα τείχη της Τροίας από τον Νεοπόλεμο.

Η τελευταία επίσκεψη του Έκτορα στην οικογένειά του

Ο Αστυάνακτας παίζει με το κράνος του.
περ. 370-360 π.Χ.

Ερυθρόμορφος κρατήρας της Απουλίας
Μπάρι, Αρχαιολογικό Μουσείο

Άτη: κόρη του Δία και προσωποποίηση της καταστροφής. Ο ίδιος ο πατέρας της την εκδιώκει από τον Όλυμπο. Αποτελεί συνώνυμο της τύφλωσης, της ενοχής, της καταστροφής και της τιμωρίας. Στην *Ιλιάδα* η Άτη περπατάει πάνω από τα κεφάλια των ανδρών (ραψωδία Τ). Ο Αγαμέμνονας στον λόγο μεταμέλειας προς τον Αχιλλέα ρίχνει το φταιξιμο για την προσβλητική του συμπεριφορά στον Δία, τη Μοίρα, τις Ερινύες και την Άτη.

Ο Αυτομέδοντας και τα άλογα
του Αχιλλέα
Henri Reno, 1868
Βοστώνη, Μουσείο Καλών Τεχνών

Ατρείας: γιος του Πέλοπα και της Ιποδάμειας, αδελφός του Θυέστη και εγγονός του Τάνταλου. Βασιλιάς των Μυκηνών και πατέρας των ηρώων της τρωικής εκστρατείας, Μενέλαου και Αγαμέμνονα. Στην *Ιλιάδα* και στην *Οδύσσεια* τόσο ο Μενέλαος όσο και ο Αγαμέμνονας αναφέρονται ως Ατρείδες, δηλαδή γιοι του Ατρέα.

Αυτομέδοντας: γιος του Διώρου και ένας από τους πιο πιστούς ακόλουθους του Αχιλλέα. Όταν ο Πάτροκλος μπαίνει στη μάχη με την πανοπλία του Αχιλλέα, ο Αυτομέδοντας είναι ο ννίοχός του (ραψωδία Π).

Αφροδίτη: Κατά την εκδοχή του Ησιόδου, ο Κρόνος απέκοψε τα γεννητικά όργανα του πατέρα του, του Ουρανού, και τα έριξε στη θάλασσα. Η θάλασσα άφρισε και από τον αφρό αναδύθηκε η Αφροδίτη στο νησί των Κυθήρων ή στην Πάφο της Κύπρου. Από τη σύνδεση της θεάς με την Κύπρο προέκυψε η προσωνομία *Κύπρις*. Κατά την εκδοχή του Ομήρου, η Αφροδίτη είναι η κόρη του Δία και της Διώνης. Η Αφροδίτη είναι η πρώτη ανθρωπόμορφη θεά και έχει πολλές διαφορετικές πτυχές: χαρακτηρίζεται αφενός από σαγηνευτική γοητεία και την ανάγκη για αναπαραγωγή και αφετέρου από την ικανότητα εξαπάτησης. Είναι, επίσης, η μητέρα του Αινεία, τον οποίο απέκτησε από τον Τρώα Αγκίσιπ.

Στην *Ιλιάδα* στέκεται στο πλευρό των Τρώων. Η ίδια συνέβαλε στην έκρηξη του Τρωικού πολέμου, αφού βοήθησε τον Πάρη στην απαγωγή της ωραίας Ελένης από τη Σπάρτη. Στους γάμους του Πηλέα και της Θέτιδας, η Έριδα άφησε ένα μήλο με την επιγραφή *τῆ καλλίστη*, δηλαδή «για την ομορφότερη». Η Ήρα, η Αθηνά και η Αφροδίτη ήρθαν σε διένεξη, διεκδικώντας η καθεμία για τον εαυτό της το μήλο. Ως κριτής για την επίδοση του μήλου ορίστηκε ο Πάρης. Ο Πάρης επέλεξε να δώσει το μήλο στην Αφροδίτη, αφού εκείνη του υποσχέθηκε την ωραιότερη γυναίκα του κόσμου, την Ελένη. Η επιλογή του αυτή οδήγησε τον ίδιο και όλη την πόλη της Τροίας στον ολέθριο πόλεμο με τους Αχαιούς. Στο πεδίο της μάχης δεν έχει την ίδια ενεργό δράση, όπως άλλες θεές (π.χ. η Αθηνά). Για παράδειγμα, όταν ο Διομήδης τραυματίζει τον γιο της Αινεία, εκείνη προσπαθεί να τον απομακρύνει, αλλά ο Διομήδης καταφέρνει να τραυματίσει και την ίδια. Η Αφροδίτη καταφεύγει στον Όλυμπο κλαίγοντας (ραψωδία Ε).

Αχιλλέας: γιος του βασιλιά της Φθίας Πηλέα και της Νηρηίδας Θέτιδας. Αρχηγός των Μυρμιδόνων και ο γενναιότερος Έλληνας ήρωας στον πόλεμο κατά της Τροίας. Η μητέρα του, γνωρίζοντας ότι ο γιος της θα πέθαινε στον Τρωικό πόλεμο, ήθελε να τον κρύψει ανάμεσα στις πενήντα κόρες του Λυκομήδη στη Σκύρο, για να μην συμμετάσχει στην εκστρατεία. Ο Οδυσσεύς και ο Διομήδης, όμως, κατάφεραν να τον εντοπίσουν. Στην τρωική εκστρατεία τον συνόδευσαν ο φίλος του Πάτροκλος και ο δάσκαλός του Φοίνικας.

Ο Αχιλλέας μάχεται εναντίον
του Μέμνονα
περ. 330 π.Χ.

Ερυθρόμορφος αμφορέας
Λέιντεν, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

Ανάμεσα στους ήρωες της Ιλιάδας, ο Αχιλλέας είναι ο πρώτος σε ομορφιά, ταχύτητα και δύναμη, διαθέτει τα καλύτερα άλογα και πανοπλία, ενώ πολεμεί πιο αποτελεσματικά από κάθε άλλον πολεμιστή. Τυπικό ομηρικό επίθετο που του αποδίδεται είναι «γοργοπόδης» (ώκύπους), το οποίο δηλώνει την ορμή και ταχύτητά του στο πεδίο της μάχης. Θέμα του έπους της Ιλιάδας είναι η οργή του Αχιλλέα (βλ. προοίμιο), όταν εκείνος αποσύρεται από τις μάχες λόγω της προσβολής που δέχθηκε από τον Αγαμέμνονα. Ο τελευταίος άρπαξε από τον Αχιλλέα τα λάφυρα πολέμου που κέρδισε δίκαια (ραψωδία Α). Ακόμη και όταν τον επισκέπτονται ο Οδυσσέας, ο Αϊάντας και ο Φοίνικας, δεν καταφέρνουν να τον μεταπείσουν να επιστρέψει στη μάχη (ραψωδία Ι). Ο επιστήθιος φίλος του Πάτροκλος, ανησυχώντας για τις συνεχείς ήττες των Αχαιών, πείθει τον Αχιλλέα να του δανείσει την πανοπλία του, για να πολεμήσει και να ενισχύσει το ηθικό των Ελλήνων. Ο Έκτορας καταφέρνει να σκοτώσει τον Πάτροκλο (ραψωδία Π), προκαλώντας τον θρήνο του Αχιλλέα (ραψωδία Σ). Στο άκουσμα της είδησης του θανάτου του φίλου του βγάζει μία τέτοια ιαχή (κραυγή), που φτάνει μέχρι το πεδίο της μάχης και τρομοκρατεί τους Τρώες. Ως αποτέλεσμα του θανάτου του Πάτροκλου, αποφασίζει να αφήσει στην άκρη την οργή του (μῆνιν) και να επιστρέψει στο πεδίο της μάχης, προκειμένου να πάρει εκδίκηση (ραψωδία Σ). Συγκαλεί συνέλευση των Αχαιών και συμφιλιώνεται με τον Αγαμέμνονα, επιθυμώντας να λάβει αμέσως μέρος στη μάχη. Πείθεται, όμως, από τον Οδυσσέα να περιμένει την κατάλληλη στιγμή (ραψωδία Τ). Καθώς ο Έκτορας απέσπασε την πανοπλία του Πάτροκλου, όταν τον σκότωσε, η Θέτις αναθέτει στον Ήφαιστο την κατασκευή μίας καινούργιας πανοπλίας και ασπίδας. Στη ραψωδία Υ ο Αχιλλέας μπαίνει ξανά στο πεδίο της μάχης και σκορπεί τον τρόμο στο στρατόπεδο των Τρώων. Μάχεται με τον Αινεία και τον Έκτορα, οι οποίοι σώζονται τελευταία στιγμή από τα χέρια του μέσω θείας παρέμβασης. Αργότερα, ο Έκτορας τρέπεται σε φυγή μόλις τον βλέπει, αλλά ο Αχιλλέας τον προλαβαίνει με τη βοήθεια της Αθηνάς και τον θανατώνει (ραψωδία Χ). Λίγο πριν την πτώση του, ο Έκτορας προφητεύει το τέλος του Αχιλλέα: θα χτυπηθεί από τον Απόλλωνα και τον Πάρη. Φτάνοντας στα άκρα την εκδίκησή του, ο Αχιλλέας δεν αποδίδει το σώμα του νεκρού Έκτορα στην οικογένειά του, όπως του είχε ζητήσει ο ίδιος πριν πεθάνει, αλλά αντίθετα το κακοποιεί, δένοντάς το στο άρμα του (ραψωδία Χ). Στη συνέχεια και ύστερα από παρέμβαση των θεών, ο Αχιλλέας φιλοξενεί με σεβασμό τον Πρίαμο (πατέρα του Έκτορα) και του αποδίδει το νεκρό σώμα του γιου του, ώστε να το τιμήσει με ταφή (ραψωδία Ω).

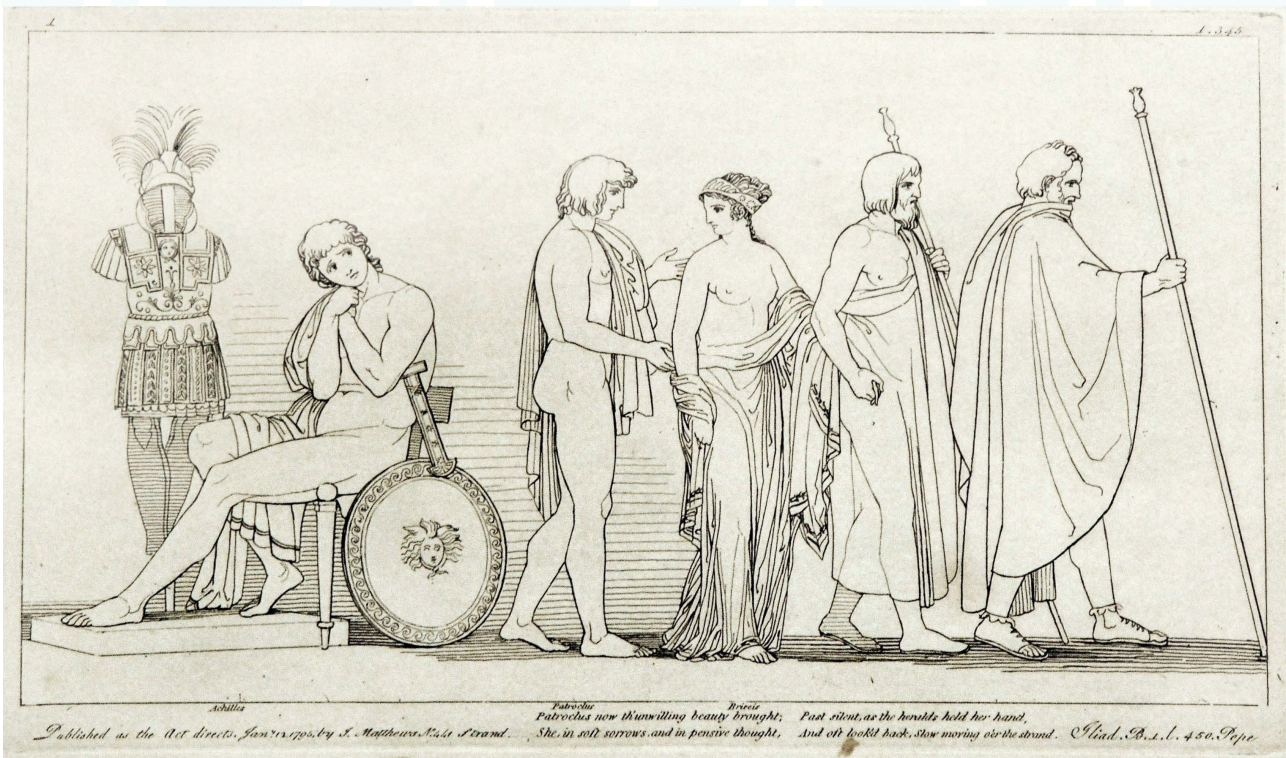
Σύμφωνα με την παράδοση, ο Αχιλλέας σκοτώνεται από το βέλος του Πάρη, που τον χτυπά στο μοναδικό θνητό σημείο του σώματός του, τη φτέρνα του («Αχιλλείος πτέρνα»).

B

Βριάρεως (ή Αιγαιών): γιος του Ουρανού και της Γαίας, ένας από τους τρεις Εκατόγχειρες, αδελφός του Κότου και του Γύγη. Είχε πενήντα κεφάλια και εκατό χέρια. Η Θέτιδα τον είχε καλέσει σε βοήθεια, για να σώσουν τον Δία, τον οποίο είχαν δέσει οι άλλοι Ολύμπιοι θεοί. Αυτό το γεγονός επικαλείται η Θέτιδα, για να πειστεί ο Δίας να βοηθήσει τον Αχιλλέα και οι Αχαιοί να χάνουν στις μάχες (ραψωδία Α).

Βρισηίδα: Τρωάδα, κόρη του Βρισέως και σύζυγος του Μύνητος. Ο Αχιλλέας την πήρε ως αιχμάλωτη, αφού σκότωσε τον σύζυγό της. Στη ραψωδία Α ο Αγαμέμνωνας την αρπάζει από τον Αχιλλέα ως αντίποινα για την επιστροφή του δικού του λάφυρου πολέμου, της Χρυσπίδας, στον πατέρα της Χρύση. Το γεγονός αυτό προκαλεί την οργή του Αχιλλέα και την άρνησή του να συμμετάσχει στον πόλεμο. Όταν αργότερα ο Αχιλλέας συμφιλιώνεται με τον Αγαμέμνονα, ο τελευταίος τού επιστρέφει τη Βρισηίδα. Εκείνη στη θέα του νεκρού Πάτροκλου ξεσπάει σε κλάματα (ραψωδία Τ).

Η Βρισηίδα οδηγείται έξω από τη σκηνή του Αχιλλέα
John Flaxmann, 1793

Γλαύκος: εγγονός του Βελλερεφόντη, γιος του βασιλιά της Λυκίας Ιππολόχου και σύμμαχος των Τρώων στη διάρκεια του Τρωικού πολέμου. Αξιοσημείωτο επεισόδιο στην *Ιλιάδα* αποτελεί η συνάντησή του με τον Διομήδη. Ο Γλαύκος προετοιμάζεται να τον αντιμετωπίσει στο πεδίο της μάχης, όταν ξαφνικά οι δύο τους διαπιστώνουν ότι συνδέονται με τον ιερό δεσμό της φιλοξενίας από τους παππούδες τους. Έτσι, δεν μονομαχούν και ανταλλάσσουν τα όπλα τους (ραψωδία Ζ). Ο Γλαύκος θανατώνεται από τον Αίαντα. Ο Απόλλωνας μεταφέρει με τους ανέμους το νεκρό του σώμα στη Λυκία.

Δηίφοβος: γιος του Πρίαμου και της Εκάβης. Σύμφωνα με μία εκδοχή, πήρε την Ελένη για γυναίκα του μετά τον θάνατο του Πάρη και την κατάληψη της Τροίας από τους Έλληνες. Εμφανίζεται σε διάφορα επεισόδια στην *Ιλιάδα*. Πρωτοστατεί π.χ. στην επίθεση των Τρώων στο τείχος των Αχαιών (ραψωδία Μ, *τειχομαχία*). Στη ραψωδία Χ η Αθηνά παίρνει τη μορφή του, προκειμένου να εξαπατήσει τον Έκτορα να επιστρέψει στη μάχη και να αντιμετωπίσει τον Αχιλλέα. Σκοπός της είναι να διευκολύνει τον Αχιλλέα να σκοτώσει τον Έκτορα. Ο Έκτορας εκφράζει την αγάπη του στον Δηίφοβο, επισημαίνοντας ότι πάντα τον ξεχώριζε από όλα του τα αδέρφια (ραψωδία Χ).

Δίας: γιος της Ρέας και του Κρόνου. Στην Τιτανομαχία ο Δίας και τα αδέλφια του (Εστία, Δήμητρα, Ήρα, Άδης και Ποσειδώνας) πολέμησαν εναντίον του πατέρα τους Κρόνου και των Τιτάνων, επειδή ήθελαν να εξασφαλίσουν την κυριαρχία τους πάνω στη γη. Θεωρούνταν ο πατέρας των θεών και των ανθρώπων και τόπος κατοικίας του ήταν ο Όλυμπος. Στην αρχαιότητα πίστευαν ότι ο Δίας κρύβεται πίσω από τα καιρικά φαινόμενα και σύμβολο της δύναμής του ήταν η αστραπή. Σε πολλές περιπτώσεις τα ανθρώπινα πράγματα ακολουθούν τα σχέδια του Δία, ενώ το θέλημά του σηματοδοτείται από διάφορα σημεία, όπως οι βροντές, οι κεραυνοί ή τα όνειρα. Τα συχνότερα ομηρικά επίθετα που συνοδεύουν τον Δία είναι «Κρονίδης» (δηλαδή γιος του Κρόνου) και «νεφελοσυνάκτης» (νεφεληγερέτα, δηλαδή αυτός που μαζεύει τα σύννεφα).

Ο Δίας έχει τον ρόλο του επόπτη στο έπος της *Ιλιάδας*, παίρνοντας άλλοτε το μέρος των Αχαιών και άλλοτε των Τρώων. Στο προοίμιο του έπους επισημαίνεται ότι το ξέσπασμα του Τρωικού πολέμου ήταν απόφαση του Δία. Οι Ολύμπιοι θεοί, οι οποίοι είναι διχασμένοι αναφορικά με το στρατόπεδο που υποστηρίζουν, καταφεύγουν συχνά σε αυτόν, για να τον προτρέψουν να πάρει θέση και να δώσει συγκεκριμένη τροπή στα γεγονότα.

Δόλωνας

περ. 460 π.Χ.

Ερυθρόμορφη αττική λήκυθος (CA1802)
Παρίσι, Μουσείο Λούβρου

Σπήλαιο Ειλειθυίας

Αμνισός, Ηράκλειο Κρήτης

Ε

Ειλειθυία: η θεά του τοκετού που λατρευόταν ιδιαίτερα στην Κρήτη από τη μινωική εποχή. Στην ελληνική παράδοση είναι είτε κόρη της Ήρας είτε η ίδια η Άρτεμις («Άρτεμις Ειλειθυία»). Στην Ιλιάδα η Ειλειθυία συνδέεται με τον τοκετό (ραψωδία Τ).

Εκάβη

Giulio Romano (1499-1546)
Βενετία, Παλάτι των Δόγηδων

Εκάβη: σύζυγος του Πριάμου και μητέρα δεκαεννιά παιδιών, ανάμεσα στα οποία είναι ο Έκτορας, ο Πάρις, ο Διήφοβος και η Κασσάνδρα. Στην Ιλιάδα η Εκάβη παρουσιάζεται ως περιποιοπική σύζυγος και μητέρα, χωρίς να έχει κάποιο ενεργό ρόλο στην προώθηση της δράσης. Μετά από υπόδειξη του Έκτορα η Εκάβη κάνει δέηση στην Αθηνά μαζί με τις υπόλοιπες Τρωάδες. Σκοπός είναι να κερδίσουν την εύνοια της θεάς για την Τροία (ραψωδία Ζ). Προσπαθεί μάταια να μεταπείσει τον Έκτορα να μπει στο εσωτερικό της Τροίας και να μην αναμετρηθεί με τον Αχιλλέα (ραψωδία Χ). Ο Ευριπίδης στην ομώνυμη τραγωδία του Εκάβη, παρουσιάζει την ηρωίδα να παίρνει τη μοίρα στα χέρια της, για να εκδικηθεί τη δολοφονία του γιου της Πολύδωρου.

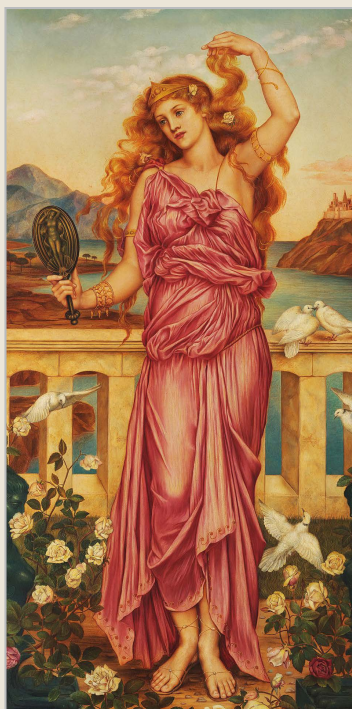
Εκατόγχειρες: τρία μυθικά τέρατα και αδέρφια, παιδιά του Ουρανού και της Γαίας: ο Βριάρεως (ή Αιγιάων), ο Κότος και ο Γύγης. Ο καθένας είχε πενήντα κεφάλια και εκατό χέρια. Είχαν βοηθήσει τον Δία στην Τιτανομαχία. Στην *Ιλιάδα* από τα τρία αδέρφια υπάρχει αναφορά μόνο στον Βριάρεω, όταν εκείνος βοήθησε σε συνεργασία με τη Θέτιδα στην απελευθέρωση του Δία από τα δεσμά που του είχαν βάλει οι θεοί του Ολύμπου (ραψωδία Α).

Έκτορας: γιος του βασιλιά της Τροίας Πριάμου και της Εκάβης, σύζυγος της Ανδρομάχης, πατέρας του Αστυάνακτα και ένας από τους ισχυρότερους πολεμιστές της Τροίας. Στην *Ιλιάδα* διακρίνεται για την τόλμη, τη μαχητικότητα και τη σύνεσή του.

Πιο συγκεκριμένα, επιπλήττει τον αδελφό του Πάρη για τη δειλία που επέδειξε στη μονομαχία του με τον Μενέλαο (ραψωδία Γ). Μετά από την προτροπή του μάντη αδελφού του Έλενου, σπεύδει στο εσωτερικό της πόλης της Τροίας, για να προτρέψει τη μητέρα του να κάνει δέηση στην Αθηνά, ώστε να διασφαλίσει την εύνοιά της. Εκεί συναντά τον Πάρη, τον οποίο επιπλήττει για ακόμα μία φορά για την αποχή του από τη μάχη. Συναντά και τη σύζυγό του Ανδρομάχη μαζί με τον γιο τους Αστυάνακτα. Παρά τις παρακλήσεις της να μείνει εντός των τειχών, εκείνος επιλέγει να υπηρετήσει το χρέος του απέναντι στην πόλη του. Παίζει για τελευταία φορά με τον γιο του, δίνοντάς του ευχές για το μέλλον (ραψωδία Ζ). Όταν ο Δίας ευνοεί τους Τρώες στις μάχες, ο Έκτορας καυχείται ότι θα συντρίψει τους Αχαιούς (ραψωδία Θ). Το ηθικό του δεν κάμπτεται, ούτε όταν βλέπει κακό οϊωνό, και καταφέρνει να εισβάλει στο στρατόπεδο των Αχαιών (ραψωδία Μ). Η αποτελεσματικότητά του στον πόλεμο αποδεικνύεται και στη μάχη με τον Πάτροκλο. Τον καταδιώκει και του δίνει το τελευταίο και θανατηφόρο χτύπημα (ραψωδία Π). Στη συνέχεια, αποσπά τα όπλα και την πανοπλία από το νεκρό του σώμα (ραψωδία Ρ). Καθίσταται ο χειρότερος εχθρός του Αχιλλέα, αφού αφάιρεσε τη ζωή του αγαπημένου του φίλου. Το θάρρος και η τόλμη του δεν τον εγκαταλείπουν ούτε τις τελευταίες του στιγμές. Παρότι όλοι οι Τρώες έχουν καταφύγει εντός των τειχών, ο Έκτορας μένει έξω, για να αντιμετωπίσει τον Αχιλλέα. Στη θέα, όμως, του μαινόμενου Αχιλλέα πάει να δειλιάσει. Η Αθηνά με τη μορφή του Διήφοβου τον σταματάει και ενισχύει το ηθικό του με σκοπό τη συντριβή του. Τελικά, πέφτει από το δόρυ του Αχιλλέα. Πριν ξεψυχήσει, τον παρακαλεί να αποδώσει το σώμα του για ταφή στην οικογένειά του. Ο Αχιλλέας τον περιφρονεί και δένει το σώμα του στο άρμα του (ραψωδία Χ). Στο τέλος του έπους ο Πριάμος παίρνει πίσω το σώμα του γιου του Έκτορα (ραψωδία Ω).

Η μάχη του Έκτορα με τον Αχιλλέα

Η Ελένη της Τροίας
Evelyn De Morgan, 1898
Κοθόρν, Μουσείο Κάνον Χολ

Ελένη: κόρη του Δία (ή του Τυνδάρεω) και της Λήδας, αδελφή των Δίσκουρων (Κάστορα και Πολυδεύκη) και της Κλυταιμνήστρας, σύζυγος του Μενέλαου. Θεωρούνταν η πιο όμορφη γυναίκα του τότε γνωστού κόσμου, ενώ πολλοί μνηστήρες τη διεκδίκησαν για σύζυγό τους. Ο Τυνδάρεως, όμως, δέσμευσε με όρκο όλους τους μνηστήρες: θα υπερασπιζόνταν δηλαδή την Ελένη, ανεξάρτητα από το ποιος θα γινόταν ο σύζυγός της. Ο Τυνδάρεως επέλεξε για σύζυγό της τελικά τον Μενέλαο, με τον οποίο η Ελένη απέκτησε μία κόρη, την Ερμιόνη. Όταν ο Πάρης και ο Έκτορας, πρίγκιπες της Φρυγίας, επισκέφθηκαν τη Σπάρτη, ο Πάρης απήγαγε την Ελένη, γεγονός που οδήγησε στον μακροχρόνιο Τρωικό πόλεμο (ραψωδία Γ). Στον πόλεμο συμμετείχαν όλοι οι βασιλείς της Ελλάδας. Στην *Ιλιάδα* η Ελένη είναι απόλυτα συνειδητοποιημένη και ντροπιασμένη για τη δεινή θέση που έφερε τόσο τους Αχαιούς όσο και τους Τρώες. Ο Έκτορας και ο Πρίαμος την αντιμετωπίζουν με ευγένεια, ενώ οι πρεσβύτεροι Τρώες μένουν έκθαμβοι από την ομορφιά της, όταν εκείνη εμφανίζεται στα τείχη (ραψωδία Γ). Εκεί στέκεται δίπλα στον Πρίαμο, ο οποίος τη ρωτάει για την ταυτότητα κάποιων Αχαιών ηρώων (ραψωδία Γ). Μετά από δέκα χρόνια η Τροία κατακτάται από τους Αχαιούς και η Ελένη επιστρέφει στη Σπάρτη με τον Μενέλαο.

Έλενος: γιος του Πρίαμου και της Εκάβης, δίδυμος αδελφός της Κασσάνδρας και μάντης. Στην *Ιλιάδα* περιγράφεται ως «ο καλύτερος μάντης των Τρώων». Στέλνει τον Έκτορα στην Τροία, προκειμένου να παρακαλέσει τη μητέρα τους να κάνει σπονδή στην Αθηνά, για να τους βοηθήσει (ραψωδία Ζ). Ήταν ένας από τους εννιά επιζώντες γιους του Πρίαμου (ραψωδία Ω).

Οι Ερινύες επιτίθενται στον Ορέστη
William-Adolphe Bouguereau, 1862
Βιρτζίνια, Μουσείο Τέχνης

Ερινύες: θεότητες της εκδίκησης, που αναδύθηκαν από το αίμα του Ουρανού. Συνολικά ήταν τρεις: η Αλκτώ, η Μέγαιρα και η Τισιφώνη. Στις τέχνες απεικονίζονταν ως τρομακτικές γυναίκες με μαστίγια, πυρσούς και τρίχες φιδιού. Χτυπούσαν τα θύματά τους με μανία. Ήταν προστάτιδες της φυσικής τάξης των πραγμάτων, κυρίως στο πλαίσιο της οικογένειας. Στην *Ιλιάδα* ο Αγαμέμνονας ρίχνει το φταίξιμο στην Ερινύα (χρησιμοποιώντας ενικό και όχι πληθυντικό αριθμό) για την κακή του συμπεριφορά απέναντι στον Αχιλλέα (ραψωδία Τ). Σύμφωνα με την παράδοση, οι Ερινύες καταδίωκαν τον Ορέστη, γιο του Αγαμέμνονα, επειδή εκείνος σκότωσε τη μητέρα του Κλυταιμνήστρα. Ο Ορέστης ήθελε να πάρει εκδίκηση από τη μητέρα του, καθώς εκείνη δολοφόνησε τον πατέρα του σε συνεργασία με τον εραστή της Αίγισθο. Οι Ερινύες μετά την παρέμβαση της Αθηνάς μετεξελίχθηκαν στις Ευμενίδες.

Ερμής: γιος του Δία και της Μαίας, κόρης του Άτλαντα. Πήρε μέρος στη Γιγαντομαχία (μάχη του Δία και των Ολύμπιων θεών εναντίον των Γιγάντων, η οποία έγινε μετά την Τιτανομαχία), ενώ ήταν γνωστός για τον μεσάζοντα ρόλο που είχε ανάμεσα στους θεούς και τους ανθρώπους. Θεωρούνταν ο αγγελιαφόρος των θεών, ψυχοπομπός (οδηγούσε τις ψυχές των νεκρών στον Άδη) και προστάτης του εμπορίου. Στην *Ιλιάδα* ο Ερμής παίζει δευτερεύοντα ρόλο σε σύγκριση με άλλους θεούς. Στο τέλος του έπους ο Δίας τον στέλνει να συνοδεύσει τον Πρίαμο, για να πάρει πίσω το νεκρό σώμα του Έκτορα από τον Αχιλλέα (ραψωδία Ω).

Ο Ευρυσθέας κρύβεται σε ένα πιθάρι, ενώ ο Ηρακλής του φέρνει τον ερυμάνθιο κάπρο περ. 510 π.Χ.

Ερυθρόμορφο αγγείο (G17)
Παρίσι, Μουσείο Λούβρου

Ευρυσθέας: γιος του Σθένελου και της Νικίππης, ξάδερφος του Ηρακλή και βασιλιάς της Τίρυνθας. Ο Αγαμέμνονας στον λόγο συμφιλίωσής του με τον Αχιλλέα ρίχνει το φταίξιμο στην Άτη για τις προσβλητικές του ενέργειες σε βάρος του Αχιλλέα. Έτσι, αφηγείται την ιστορία της γέννησης του Ευρυσθέα ως απόδειξη ότι ακόμα και ο ίδιος ο Δίας εξαπατήθηκε από την Άτη. Όπως αναφέρει, εν αναμονή της γέννησης του γιου του Ηρακλή, ο Δίας ορκίστηκε (παρακινημένος από την Ήρα) ότι ο πρώτος απόγονός του που θα γεννιόταν εκείνη την ημέρα θα κυριαρχούσε ανάμεσα στους ανθρώπους. Η Ήρα λόγω της ζήλειάς της για την ερωμένη του Δία και μητέρα του Ηρακλή, Αλκμήνη, καθυστέρησε με τη βοήθεια της Ειλειθυίας τον τοκετό της Αλκμήνης και τη γέννηση του Ηρακλή. Παράλληλα, επιτάχυνε τη γέννηση του Ευρυσθέα, έτσι ώστε ο όρκος του Δία να αφορά εκείνον και όχι τον Ηρακλή (ραψωδία Τ).

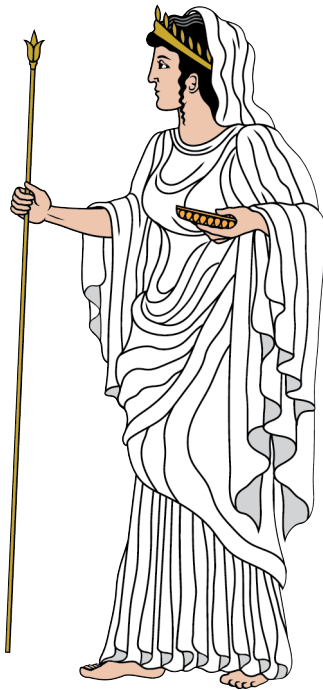

Ο Μενέλαος και ο Έκτορας παλεύουν πάνω από το νεκρό σώμα του Εύφορβου

περ. 600 π.Χ. Πινάκιο (GR1860)
Λονδίνο, Βρετανικό Μουσείο

Εύφορβος: γιος του Πάνθου και της Φροντίδας, αδελφός του Πολυδάμαντα. Στην *Ιλιάδα* εμφανίζεται λίγο πριν θανατωθεί ο Πάτροκλος. Είναι ο πρώτος Τρώας που σκοτώνει ο Πάτροκλος (ραψωδία Π).

Η

Ήρα: κόρη του Κρόνου και της Ρέας, αδελφή και νόμιμη σύζυγος του Δία. Λατρευόταν κυρίως στη Σάμο, τη Νάξο, την Κνωσό και το Άργος. Αν και θεωρούνταν η προστάτιδα της γέννας και του γάμου, η δική της συζυγική σχέση με τον Δία ήταν ιδιαίτερα παρακώδης λόγω των απιστιών του Δία.

Στο έπος της *Ιλιάδας* η Ήρα στέκεται στο πλευρό των Αχαιών. Η επιλογή της αυτή δεν είναι τυχαία. Στους γάμους του Πηλέα και της Θέτιδας η Έριδα άφησε ένα μήλο με την επιγραφή *τῆ καλλίστη*, δηλαδή «για την ομορφότερη». Η Ήρα, η Αθηνά και η Αφροδίτη ήρθαν σε αντιπαράθεση, διεκδικώντας η καθεμία για τον εαυτό της το μήλο. Καθώς δεν μπορούσαν να δώσουν λύση μόνες τους, κριτής για την επίδοση του μήλου ορίστηκε ο Πάρης, ο νεαρός πρίγκιπας της Τροίας. Εκείνος επέλεξε την Αφροδίτη ως την ομορφότερη, με αποτέλεσμα η Ήρα να είναι ορκισμένη εχθρός των Τρώων.

Έτσι, στην *Ιλιάδα* η Ήρα συμμετέχει ενεργά στο πεδίο της μάχης στο πλευρό των Αχαιών. Όταν οι Αχαιοί δειλιάζουν, φροντίζει να τους ενισχύσει το ηθικό (ραψωδία Ε). Παρά την απαγόρευση του Δία στους θεούς να συμμετέχουν στη μάχη, εκείνη προσπαθεί να πείσει τον Ποσειδώνα να παραβούν την εντολή του (ραψωδία Θ). Παρασύρει με τα θέληγτρά της τον Δία σε ένα ερωτικό παιχνίδι, για να έχει ο Ποσειδώνας το περιθώριο να δράσει υπέρ των Αχαιών (ραψωδία Ξ). Πολύ συχνά εμφανίζεται μαζί με την Αθηνά, καθώς και οι δύο υπερασπίζονται δυναμικά το στρατόπεδο των Ελλήνων. Ο Όμηρος προσδιορίζει πολλές φορές την Ήρα με το στερεοτυπικό επίθετο «λευκοκέρα» (λευκώλενος).

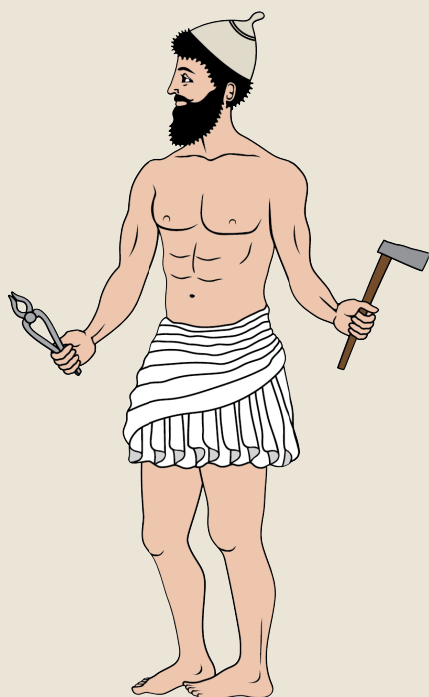

Ηρακλής: γιος του Δία και της Αλκμήνης. Ο θετός του πατέρας ήταν ο Αμφιτρύων. Η οικογένειά του μετοίκησε από την Τίρυνθα στη Θήβα. Η Ήρα, η νόμιμη σύζυγος του Δία, συνεχώς απειλούσε τη ζωή του λόγω του μίσους και της ζήλειας της. Προσπάθησε να τον σκοτώσει, όταν ήταν ακόμα μωρό, στέλνοντας στην κούνια του φίδια, για να τον πνίξουν. Εκείνος τα σκότωσε, αποδεικνύοντας από νωρίς τη μεγάλη σωματική του δύναμη. Η Ήρα κάποια χρόνια αργότερα, σε μια νέα προσπάθεια να κάνει κακό στον Ηρακλή, του έστειλε μανία (τρέλα), με αποτέλεσμα εκείνος να δολοφονήσει τη σύζυγό του Μεγάρη μαζί με τα τρία παιδιά τους. Όταν ήλθε ξανά στα λογικά του, πήγε στο μαντείο των Δελφών. Εκεί πήρε χρησμό, βάσει του οποίου έπρεπε να υπηρετήσει τον βασιλιά των Μικηνών Ευρυσθέα, για να εξιλεωθεί. Ο Ευρυσθέας πρόσταξε τον Ηρακλή να πραγματοποιήσει δώδεκα άθλους. Έτσι, ο Ηρακλής σκότωσε το

λιοντάρι της Νεμέας, τη Λερναία Ύδρα, τον Ερυμάνθιο κάπρο και τις Στυμφαλίδες όρνιθες, καθάρισε τους στάβλους του Αυγεία, έπιασε το ελάφι της Κερύνειας (στην Πελοπόννησο) και τον άγριο ταύρο της Κρήτης, έκλεψε τη ζώνη της αμαζόνας Ιπολύτης, τα βόδια του Γηρυόνη, τα μήλα των Εσπερίδων και τα άλογα του Διομήδη, ενώ τέλος κατέβηκε στον Κάτω Κόσμο και οδήγησε τον σκύλο Κέρβερο στον Ευρυσθέα.

Ο Ηρακλής θανατώθηκε από τη δεύτερη γυναίκα του Διάνειρα, η οποία του έδωσε να πει το αίμα του Κένταυρου Νέσσου. Η ίδια είχε εξαπατηθεί από τον Κένταυρο και νόμιζε ότι το αίμα του θα λειτουργούσε ως μαγικό φίλτρο έρωτα και όχι ως δηλητήριο. Ο Ηρακλής λατρευόταν στον αρχαίο κόσμο τόσο ως ήρωας όσο και ως θεός.

Στην Ιλιάδα ο Αγαμέμνωνας αφηγείται την ιστορία της γέννησης του Ηρακλή και του Ευρυσθέα ως απόδειξη ότι ακόμα και ο ίδιος ο Δίας εξαπατήθηκε από την Άη, όπως και ο ίδιος στη διαμάχη του με τον Αχιλλέα. Καθώς, λοιπόν, ο Δίας ανέμενε τη γέννηση του γιου του Ηρακλή, ορκίστηκε (παρακινημένος από την Ήρα) ότι ο απόγονός του που θα γεννιόταν πρώτος εκείνη την ημέρα θα κυριαρχούσε σε όλους. Η Ήρα λόγω της ζήλειας της για την ερωμένη του Δία και μητέρα του Ηρακλή, Αλκμήνη, καθυστέρησε με τη βοήθεια της Ειλειθυίας τον τοκετό της Αλκμήνης και τη γέννηση του Ηρακλή. Παράλληλα, επιτάχυνε τη γέννηση του Ευρυσθέα, έτσι ώστε ο όρκος του Δία να αφορά εκείνον και όχι τον Ηρακλή (ραψωδία Τ).

Ήφαιστος: γιος της Ήρας και του Δία και σύζυγος της Χάριτος (στην Ιλιάδα) ή της Αφροδίτης (στην Οδύσσεια). Αμέσως μόλις γεννήθηκε, η Ήρα τον πέταξε κάτω από τον Όλυμπο, καθώς δεν άντεχε την ασχήμια του. Ήταν ο θεός της φωτιάς και προστάτης των σιδηρουργών. Στην Ιλιάδα σπάνια εμπλέκεται στο πεδίο της μάχης. Παρεμβαίνει, όταν ο ποταμός Σκάμανδρος επιτίθεται στον Αχιλλέα. Έτσι, ανάβει φωτιά στις όχθες του, προκειμένου να αποτρέψει την ορμητικότητά του κατά του Αχιλλέα (ραψωδία Φ). Τα έργα του θεωρούνταν αξεπέραστα σε επίπεδο τεχνικής και ομορφιάς (στην Ιλιάδα χαρακτηρίζεται κλυτοτέχνης, δηλαδή περίφημος για την τέχνη του). Κατασκευάζει τα όπλα και την πανοπλία του Αχιλλέα μετά από παράκληση της Θέτιδας (ραψωδία Σ). Με αυτά θα ξαναμπει στη μάχη, για να εκδικηθεί τον θάνατο του Πάτροκλου. Ο Όμηρος δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην περιγραφή με λεπτομέρεια της ασπίδας του Αχιλλέα.

Ηώ (ή Αυγή): κόρη των Τιτάνων Υπερίονα και Θείας, θεότητα που αποτελεί την προσωποποίηση της αυγής. Στα ομηρικά έπη δεν παίζει κάποιο σπουδαίο ρόλο. Σηματοδοτεί μονάχα την έναρξη μιας καινούργιας μέρας (π.χ. ραψωδία Τ).

Ο Αχιλλέας χτυπάει τον Θερσίτη
2ος αιώνας μ.Χ.
Ρωμαϊκή σαρκοφάγος
Αττάλεια, Αρχαιολογικό Μουσείο

Η Θέτις παραδίδει στον Αχιλλέα
τον οπλισμό του
περ. 450 π.Χ.
Ερυθρόμορφος αμφορέας
του Ερμόνακα
Βούρτσμπουργκ, Μουσείο Μάρτιν
φον Βάγκνερ

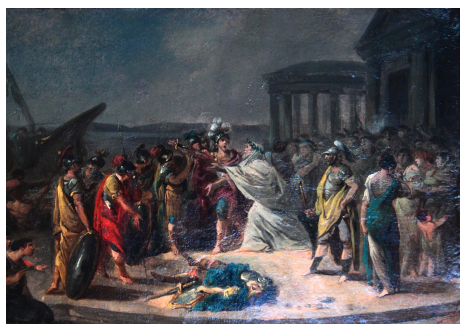
Θερσίτης: αντιήρωας στην *Ιλιάδα*, καθώς ενσαρκώνει τις αντίθετες αρετές από αυτές του ομηρικού ιδεώδους. Εξωτερικά είναι άσχημος, χωρίς χαρίσματα, με κύριο χαρακτηριστικό την αυθάδεια και την έλλειψη επίγνωσης της θέσης του. Εμφανίζεται σε ένα μονάχα επεισόδιο, στη συνέλευση που συγκάλεσε ο Αγαμέμνωνας μετά το παραπλανητικό όνειρο που του είχε στείλει ο Δίας. Ο Θερσίτης προσβάλλει τον Αγαμέμνονα, καθώς τον προτρέπει να επιστρέψει σπίτι του. Σε αντίποινα, ο Οδυσσεύς τον μαστιγώνει (ραψωδία Β). Σύμφωνα με την παράδοση, ο Αχιλλέας τον σκοτώνει, επειδή ο Θερσίτης τον είχε κοροϊδέψει για την αγάπη του για την αμαζόνα Πενθεσίλεια.

Θέτις: νύμφη του νερού, κόρη του Νηρέα, σύζυγος του Πηλέα και μητέρα του Αχιλλέα. Σύμφωνα με την παράδοση των Κύπριων επών, η Θέτις αρνήθηκε την ερωτική πρόσκληση του Δία, καθώς δεν ήθελε να προσβάλει την Ήρα. Ο Δίας, θυμωμένος με αυτή της την απόφαση, ορκίστηκε ότι η Θέτις έπρεπε να παντρευτεί έναν θνητό. Ο θνητός αυτός θα ήταν ο Πηλέας. Προκειμένου όμως να την παντρευτεί, θα έπρεπε να την αιχμαλωτίσει, ενώ εκείνη έπαιρνε διαφορετικές μορφές, για να του ξεφύγει. Τελικά, ο Πηλέας τα κατάφερε και στον γάμο τους παρευρέθηκαν οι θεοί, φέρνοντας πλουσιοπάροχα δώρα. Ο γάμος τους αποτελεί ιδιαίτερα δημοφιλές μοτίβο στην ελληνική τέχνη.

Στην *Ιλιάδα* η Θέτις παίζει καταλυτικό ρόλο στην εξέλιξη της πλοκής. Λειτουργεί κυρίως διαμεσολαβητικά ανάμεσα στον γιο της Αχιλλέα και τους θεούς. Είναι εκείνη στην οποία αναζητά παρηγοριά ο Αχιλλέας, όταν τον προσβάλλει ο Αγαμέμνωνας. Η Θέτις, ακολούθως, ζητάει την παρέμβαση του Δία υπέρ του γιου της, θυμίζοντάς του ότι τον είχε βοηθήσει στο παρελθόν. Έτσι, ο Δίας διασφαλίζει συνεχείς ήπτες για τους Αχαιοούς μέχρι τον θάνατο του Πάτροκλου (ραψωδία Α). Θρηνεί στο άκουσμα του θανάτου του Πάτροκλου και προσπαθεί να μεταπείσει τον Αχιλλέα από το να σκοτώσει τον Έκτορα. Η απόφασή του αυτή θα ισοδυναμεί και με τον δικό του θάνατο. Μετά τον θάνατο του Πάτροκλου, η Θέτις αναθέτει στον Ήφαιστο την κατασκευή της νέας πανοπλίας του Αχιλλέα (ραψωδία Σ), αφού ο Έκτορας είχε κλέψει την παλιά του πανοπλία από το νεκρό σώμα του Πάτροκλου. Κατόπιν εντολής του Δία, η Θέτις πείθει τον γιο της να επιστρέψει το άψυχο σώμα του Έκτορα στην οικογένειά του (ραψωδία Ω).

Ίδαιος: Τρώας, ο κήρυκας του Πριάμου. Όποτε εμφανίζεται, είναι στο πλευρό του Πριάμου. Πιο συγκεκριμένα, ειδοποιεί τον Πρίαμο να κατέβει από τα τείχη στο πεδίο της μάχης, ώστε να είναι παρών στους όρκους πριν τη μονομαχία του Πάρη με τον Μενέλαο (ραψωδία Β). Αργότερα, τον συνοδεύει στη σκηνή του Αχιλλέα, για να πάρει πίσω το άψυχο σώμα του γιου του Έκτορα (ραψωδία Ω).

Η επιστροφή του Ίδομενέα
Maurice Gamelin, περ. 1676-1700
Τουλούζη, Μουσείο Αυγουστίνου

Ίδομενέας: εγγονός του Μίνωα και της Πασιφάης, γιος του Δευκαλίωνα από την Κρήτη και πατέρας του Ορσίλοχου. Ήταν βασιλιάς της Κρήτης και έλαβε μέρος στον Τρωικό πόλεμο με ογδόντα πλοία (ραψωδία Β), όπου ξεχώρισε για τη γενναιότητά του (ραψωδία Ε). Κατά την επιστροφή του στην πατρίδα του, μετά τη λήξη του πολέμου, συνάντησε μεγάλη θαλασσοταραχή. Έτσι, ορκίστηκε ότι, αν επέστρεφε σώος, θα θυσίαζε στον Ποσειδώνα το πρώτο ζωντανό πλάσμα που θα συναντούσε στην Κρήτη. Τελικά, αυτός ήταν ο ίδιος του ο γιος. Όταν εκπλήρωσε ή προσπάθησε, κατά άλλες εκδοχές, να εκπληρώσει το τάμα, ξέσπασε πανούκλα. Προκειμένου να κατευνάσει τους θεούς, αναγκάστηκε να φύγει από την Κρήτη για την Ιταλία.

Ίρις
Γλυπτό
Gaetano Matteo Monti, 1841
Βιέννη, Μουσείο Ιστορίας της Τέχνης

Ίρις: θεά του ουράνιου τόξου και αγγελιαφόρος των θεών. Στην Ιλιάδα είναι κυρίως η απεσταλμένη του Δία και πιο σπάνια της Ήρας, για να μεταφέρει μια είδηση ή εντολή. Έτσι, ο Δίας τη στέλνει, για να σταματήσει την Ήρα και την Αθηνά από την παρέμβασή τους στη μάχη (ραψωδία Θ), να εμψυχώσει τον Έκτορα (ραψωδία Λ), να απομακρύνει τον Ποσειδώνα από τη μάχη και να προσεγγίσει τον Πρίαμο, ώστε εκείνος να ζητήσει το σώμα του Έκτορα.

Η θυσία της Ιφιγένειας

Η Ιφιγένεια (στο κέντρο) μεταφέρεται για να θυσιαστεί. Στα αριστερά ο Αγαμέμνονας καλυμμένος θρηνεί για την κόρη του, ενώ στα δεξιά ο Κάλχας παρατηρεί.

Νωπογραφία στην οικία του τραγικού ποιητή, 2ος αι. π.Χ.

Πομπηία, Αρχαιολογικό Μουσείο

K

Κάλχας: ο μάντης των Ελλήνων στον Τρωικό πόλεμο. Είχε προβλέψει την αναγκαιότητα της θυσίας της Ιφιγένειας, κόρης του Αγαμέμνονα, στην Αυλίδα, προκειμένου να φυσήξει ευνοϊκός άνεμος και να επιτραπεί ο απόπλους των ελληνικών πλοίων κατά της Τροίας. Σε αυτό το γεγονός αναφέρεται ο Όμηρος στην πρώτη ραψωδία της Ιλιάδας. Βάσει ενός χρησμού, ο Κάλχας θα πέθαινε όταν συναντούσε έναν μάντη καλύτερο από εκείνον. Αυτό συνέβη, όταν συνάντησε τον μάντη Μόψο, εγγονό του Τειρεσία.

Κασσάνδρα (ή Αλεξάνδρα): κόρη του Πρίαμου και της Εκάβης. Είναι η πρώτη που αντικρίζει την άφιξη του Πρίαμου με το νεκρό σώμα του Έκτορα, κάτι που ανακοινώνει στους Τρώες (ραψωδία Ω). Στο ομηρικό έπος δεν αναφέρονται οι μαντικές της ιδιότητες, για τις οποίες αποκτά φήμη στη μεταγενέστερη παράδοση. Σε άλλα λογοτεχνικά είδη (κυρίως στην τραγωδία) η Κασσάνδρα εμφανίζεται να προφητεύει την έλευση καταστροφικών γεγονότων, όπως τις συνέπειες του Δούρειου Ίππου για την Τροία, χωρίς όμως να εισακούεται από κανέναν.

Κρόνος: ο νεαρότερος των Τιτάνων, γιος του Ουρανού και της Γαίας. Από τον γάμο του με την αδελφή του Ρέα γεννήθηκαν οι κατοπινοί Ολύμπιοι θεοί: η Εστία, η Δήμητρα, η Ήρα, ο Άδης, ο Ποσειδώνας και ο Δίας. Ο Κρόνος, φοβούμενος μήπως κάποιο από τα παιδιά του καταλάβει την εξουσία, τα κατάπιε. Η Ρέα έσωσε μόνο τον Δία, τον οποίο έστειλε σε ένα σπήλαιο στην Κρήτη, όπου τον φύλαγαν οι πολεμιστές Κουρήτες. Αργότερα, με ένα τέχνασμα της Γαίας ο Κρόνος έκανε εμετό τα παιδιά του. Εκείνα αγωνίστηκαν με μάχη εναντίον του (Τιτανομαχία) και τον νίκησαν. Στη συνέχεια, τον φυλάκισαν στα Τάρταρα. Τόσο στην Ιλιάδα όσο και στην Οδύσσεια ο Δίας πολύ συχνά ονομάζεται Κρονίδης, δηλαδή γιος του Κρόνου.

Λ

Λαοδίκη: κόρη του Πρίαμου και της Εκάβης, αδελφή του Έκτορα και του Πάρη και σύζυγος του Ελικόνα. Στο έπος της Ιλιάδας χαρακτηρίζεται ως η ομορφότερη κόρη του Πρίαμου (ραψωδία Γ). Στη συνέχεια του έπους ο ίδιος χαρακτηρισμός αποδίδεται και στην αδελφή της Κασσάνδρα (ραψωδία Ν).

Λαόδικος: Τρώας, γιος του Αντήνορα. Η Αθηνά πήρε τη μορφή του (ραψωδία Δ), προκειμένου να πείσει τον Πάνδαρο να τραυματίσει τον Μενέλαο. Στόχος της ήταν η παραβίαση των όρκων για κατάπαυση της μάχης από την πλευρά των Τρώων, ώστε να συνεχιστεί ο πόλεμος.

Η Λητώ με την Άρτεμη και τον Απόλλωνα
 Γλυπτό, 1742
 Λος Άντζελες, Μουσείο της Τέχνης

Λητώ: κόρη του Τιτάνα Κοίου και της Φοίβης, μητέρα του Απόλλωνα και της Άρτεμης. Η Ήρα λόγω της ζήλειας της απαγόρευσε στη Λητώ να γεννήσει οπουδήποτε στη στεριά. Ωστόσο, λίγο πριν τη στιγμή του τοκετού αναδύθηκε ένα νέο νησί, η Δήλος, όπου μπόρεσε και γέννησε τους δίδυμους θεούς του Ολύμπου. Στην Ιλιάδα η Λητώ παίρνει το μέρος των Τρώων, όπως και τα παιδιά της (ραψωδία Ε).

Λιτές: κόρες του Δία, θεοποιημένες προσωποποιήσεις των παρακλήσεων και της μεταμέλειας. Έρχονται μετά την Άηη, προσπαθώντας να διορθώσουν ό,τι χάλασε εκείνη. Όποιος τις καταφρονεί, τιμωρείται. Ο δάσκαλος του Αχιλλέα Φοίνικας αναφέρεται σε αυτές, όταν τον επισκέπτεται με την πρεσβεία των Αχαιών στη σκηνή του, για να τον πείσει να επανέλθει στη μάχη κατά των Τρώων και να αποκατασταθεί έτσι η ζημιά που προκάλεσε η Άηη (ραψωδία Ι).

Λυκάονας: Τρώας, γιος του Πρίαμου και της Λαοθόης. Στη ραψωδία Φ της Ιλιάδας παρακαλεί τον Αχιλλέα να μην τον θανατώσει. Ο Αχιλλέας τον σκοτώνει.

Ο Μελέαγρος και ο καλυδώνιος κάπρος
 Γλυπτό, 150 π.Χ.
 Αντίγραφο γλυπτού του 4ου αιώνα π.Χ.

Μελέαγρος: γιος του Άρη ή κατά άλλες εκδοχές του Οινέα και της Αλθαίας. Είχε συμμετάσχει στην Αργοναυτική εκστρατεία, ενώ αποτέλεσε τον κεντρικό ήρωα στο κυνήγι του Καλυδώνιου κάπρου. Την ιστορία του αφηγείται ο Φοίνικας, όταν επισκέπτεται με την πρεσβεία των Αχαιών τον Αχιλλέα (ραψωδία Ι). Χρησιμοποιεί τη συμπεριφορά του Μελέαγρου ως παράλληλο παράδειγμα για τη συμπεριφορά του Αχιλλέα, με σκοπό να πειστεί ο τελευταίος να επιστρέψει στη μάχη στο πλευρό των Ελλήνων. Όπως λοιπόν αναφέρει, ο Οινέας δεν προσέφερε θυσία στην Άρτεμη. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να οργιστεί η θεά και να απελευθερώσει έναν άγριο κάπρο, που κατέστρεφε τα πάντα στο πέρασμά του. Ο Μελέαγρος, συγκεντρώνοντας βοήθεια από άλλους άνδρες, τα κατάφερε και τον σκότωσε. Η Άρτεμης, όμως, έσπειρε διχόνοια ανάμεσα στους άντρες σχετικά με το ποιος θα πάρει το κεφάλι και το τομάρι του κάπρου. Ο Μελέαγρος μέσα σε αυτή τη διαμάχη σκότωσε τον θείο του από την πλευρά της μητέρας του. Η μητέρα του Αλθαία, οργισμένη από την πράξη του γιου της, τον καταράστηκε, με αποτέλεσμα εκείνος να αρνείται πεισματικά να πολεμήσει. Παρά τις παρακλήσεις φίλων και οικογένειας να βοηθήσει στον πόλεμο ανάμεσα στους Κουρήτες και τους Αιτωλούς, εκείνος συνέχιζε να αρνείται. Τελικά, όμως, έλαβε ξανά μέρος στη μάχη μόνο όταν έβαλαν οι εχθροί φωτιά στο σπίτι του, αλλά ήταν πλέον πολύ αργά.

Ο Μενέλαος κρατάει το σώμα
του Πάτροκλου
Γλυπτό, 1599
Φλωρεντία, Λότζια ντέι Λάντζι

Μενέλαος: γιος του Ατρέα και της Αερόπης, αδελφός του Αγαμέμνονα, βασιλιάς της Σπάρτης και σύζυγος της ωραίας Ελένης. Συμμετείχε στον Τρωικό πόλεμο, με σκοπό να πάρει πίσω τη γυναίκα του και να εκδικηθεί τον Πάρη για την προσβολή του. Έτσι, μονομαχεί με τον Πάρη και τον κερδίζει (ραψωδία Γ). Αν δεν παρενέβαινε η Αφροδίτη, θα τον είχε σκοτώσει. Υπερασπίζεται το νεκρό σώμα του Πάτροκλου στο πεδίο της μάχης και διακρίνεται για την πολεμική του αριστεία (ραψωδία Ρ). Σύμφωνα με την παράδοση, ήταν ανάμεσα στους ήρωες που μπήκαν στον Δούρειο Ίππο. Επέστρεψε στη Σπάρτη με τη σύζυγό του Ελένη.

Μηριόνης: γιος του Μόλου και ετεροθαλής αδελφός του Ιδομενέα, τον οποίο συνόδευσε στην τρωική εκστρατεία στο πλευρό των Αχαιών. Στην Ιλιάδα δεν διακρίνεται για την αριστεία του, όπως άλλοι ήρωες, αλλά στέκεται με τόλμη απέναντι στις εξελίξεις. Είναι έτοιμος να μονομαχήσει με τον Έκτορα (ραψωδία Η), σκοτώνει πολλούς Τρώες στη μάχη και υπερασπίζεται το νεκρό σώμα του Πάτροκλου. Μαζί με τον Μενέλαο σπκώνει το σώμα του Πάτροκλου και το μεταφέρει στο στρατόπεδο των Αχαιών (ραψωδία Ρ). Μετά το τέλος του πολέμου επιστρέφει με τον Ιδομενέα στην Κρήτη.

Μοίρες: κόρες του Δία και της Νύχτας ή της Θέμιδας. Συνολικά ήταν τρεις θεές, που αποτελούσαν την προσωποποίηση της ανθρώπινης μοίρας και καθόριζαν τη ζωή των θνητών. Η Κλωθώ έγνεθε το νήμα της ζωής, η Λάχεσις το μετρούσε και η Άτροπος το έκοβε. Ακόμα και οι θεοί δεν μπορούν να εμποδίσουν το έργο τους. Ο Αγαμέμνονας ρίχνει το φταίξιμο στη Μοίρα (χρησιμοποιώντας ενικό και όχι πληθυντικό αριθμό) για την κακή του συμπεριφορά απέναντι στον Αχιλλέα (ραψωδία Τ).

Οι τρεις Μοίρες
Ταφικό μνημείο του Alexander von der Mark
Johann Gottfried Schadow, 1788-89
Βερολίνο, Άλτε Νατσιονάλγκαλερι

Μούσες: εννέα θεότητες, κόρες του Δία και της Μνημοσύνης, από τις οποίες αντλούσαν έμπνευση ποιητές, μουσικοί, φιλόσοφοι και καλλιτέχνες. Καθεμία θεωρούνταν προστάτιδα μιας συγκεκριμένης τέχνης: η Καλλιόπη της επικής ποίησης, η Κλειώ της ιστορίας, η Ευτέρπη της αυλητικής τέχνης, η Τερψιχόρη της λυρικής ποίησης και του χορού, η Ερατώ της λυρικής (ερωτικής) ποίησης, η Μελπομένη της τραγωδίας, η Θάλεια της κωμωδίας, η Πολύμνια των ύμνων και η Ουρανία της αστρονομίας. Η Μούσα που επικαλείται ο ποιητής στο προοίμιο της *Ιλιάδας* (ραψωδία Α) είναι η Καλλιόπη. Την ίδια Μούσα επικαλείται και στη ραψωδία Β, προκειμένου να τον βοηθήσει να παραθέσει τον μακρύ κατάλογο των πλοίων που συμμετείχαν στην εκστρατεία κατά της Τροίας. Τη βοήθεια των Μουσών ζητάει και αργότερα, για να του πουν ποιος Αχαιός δοξάστηκε περισσότερο στη μάχη (ραψωδία Ξ).

Οι εννέα Μούσες

Σαρκοφάγος, 2ος αιώνας μ.Χ.

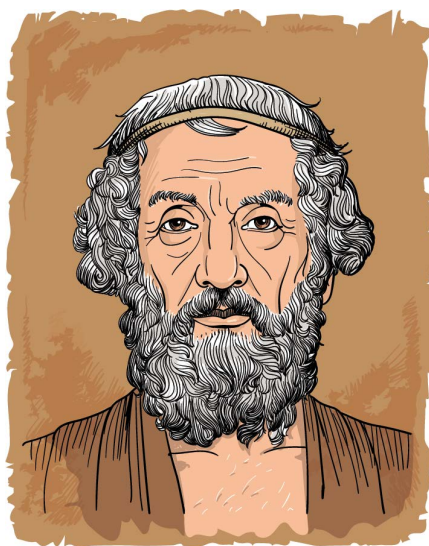
Παρίσι, Μουσείο Λούβρου

Μύγδων: ηγεμόνας των Φρυγών μαζί με τον Οτρέα. Όταν υπερασπίζονταν την πατρίδα τους από την επίθεση των Αμαζόνων, είχαν δεχθεί βοήθεια από τον Πρίαμο (ραψωδία Γ). Ως ένδειξη ευγνωμοσύνης ο γιος του Μύγδωνα, Κόροιβος, θέλησε να παράσχει βοήθεια στον Πρίαμο κατά τον Τρωικό πόλεμο. Από έλλειψη, όμως, σωφροσύνης έφτασε πολύ αργά.

Μυρμιδόνες: μυθικός πολεμικός λαός της Θεσσαλίας από την περιοχή της Φθίας. Πήραν το όνομά τους από το *μύρμηκες*, δηλαδή μυρμήγκια. Σύμφωνα με μια παράδοση, ο Δίας μετά από παράκληση του Αιακού, γιου του Δία και πατέρα του Πηλέα, μετέτρεψε τα μυρμήγκια, που βρίσκονταν σε έναν κορμό δέντρου, σε ανθρώπους. Στην *Ιλιάδα* βρίσκονται στο πλευρό του Αχιλλέα κατά την πολιορκία της Τροίας. Εξορμούν, μάλιστα, πλάι στον Πάτροκλο στο πεδίο της μάχης με τόλμη και αποφασιστικότητα (ραψωδία Π). Αργότερα, θρηνούν τον χαμό του Πάτροκλου μαζί με τον Αχιλλέα (ραψωδία Σ). Από τον Όμηρο χαρακτηρίζονται φιλοπόλεμοι, δηλαδή πολεμοχαρείς, μεγαλύτερες, δηλαδή γενναίοι και ταχύπωλοι, ότι έχουν δηλαδή γρήγορα άλογα.

Ρωμαϊκό ψηφιδωτό που πιθανόν απεικονίζει τον Νέστορα ανάμεσα στον Αχιλλέα και τη Βρισηίδα
2ος αιώνας μ.Χ.
Αντιόχεια

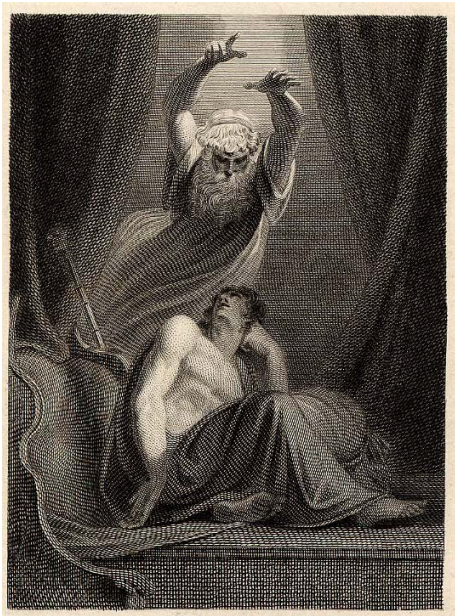

N

Νέστορας: γιος του Νηλέα και της Χλωρίδας, βασιλιάς της Πύλου. Συμμετείχε με ενενήντα πλοία στον Τρωικό πόλεμο (ραψωδία Β). Ξεχώρισε από όλους τους άλλους ήρωες της τρωικής εκστρατείας για τη μακροζωία, τη σοφία και τη σύνεσή του. Σε πολλά κομβικά σημεία της πλοκής του έπους της *Ιλιάδας* παίρνει τον λόγο, δίνοντας τη λύση. Στη ραψωδία Β ενισχύει το φρόνημα του στρατού στη συνέλευση, στη ραψωδία Ι υποδεικνύει τον Αγαμέμνονα ως τον υπεύθυνο για την αποχή του Αχιλλέα από τη μάχη, ενώ στη ραψωδία Λ εκθέτει την κρισιμότητα για την έκβαση του πολέμου στον Πάτροκλο, υποδεικνύοντας δύο σενάρια σωτηρίας: είτε να επιστρέψει ο ίδιος ο Αχιλλέας στο πεδίο της μάχης είτε ο Πάτροκλος να φορέσει την πανοπλία του και να οδηγήσει ως επικεφαλής τους Μυρμιδόνες. Τελικά, ο Πάτροκλος θα επιλέξει το δεύτερο σενάριο, γεγονός που θα οδηγήσει στον θάνατό του.

O

Οδυσσέας: γιος του Λαέρτη και της Αντίκλειας, βασιλιάς της Ιθάκης και σύζυγος της Πηνελόπης. Αποτελεί τον κεντρικό ήρωα της *Οδύσσειας* και έναν από τους βασικούς ήρωες της *Ιλιάδας*. Στην *Ιλιάδα* ο Οδυσσέας ξεχωρίζει για τις διπλωματικές του δεξιότητες και την πειθώ και χαρακτηρίζεται ανδρείος πολεμιστής, συνετός βασιλιάς και πολυμήχανος αρχηγός, ενσαρκώνοντας το ομηρικό ιδανικό *μύθων τε ρήτηρ ἔργων τε πρηκτήρ* («διαπρέπει τόσο στα λόγια όσο και στα έργα»). Οι ενέργειές του στο έπος είναι πάντα κομβικές και μετρημένες. Ο Πρίαμος τον ξεχωρίζει από την όψη, όταν τον βλέπει στο πεδίο της μάχης από τα τείχη και ρωτάει την Ελένη για την ταυτότητά του. Εκείνη επισημαίνει την ευφυΐα του, ενώ ο Αντήνορας αναφέρει ότι κανένας θνητός δεν μπορεί να αναμετρηθεί μαζί του στα λόγια. Πείθει τους Αχαιοούς να επιστρέψουν από τα καράβια κατά την προσπάθεια φυγής τους (ραψωδία Β), κατασκοπεύει το στρατόπεδο των Τρώων και σκοτώνει τον Δόλωνα, ενώ κλέβει τα περίφημα άλογα του βασιλιά Ρήσου. Στη συνέχεια, συμφιλιώνει τον Αχιλλέα και τον Αγαμέμνονα (ραψωδία Τ) και ηρεμεί τον Αχιλλέα, όταν εκείνος θέλει να επιτεθεί στους Τρώες μετά τον θάνατο του Πάτροκλου (ραψωδία Τ).

Ο Νέστορας εμφανίζεται σε όνειρο στον Αγαμέμνονα

Σχέδιο. James Heath, 1805
Λονδίνο, Βρετανικό Μουσείο

Η κρίση του Πάριδος

Πορσελάνη. Filippo Tagliolini, 1801
Ρώμη, Μουσείο Καπιτωλίνου

Όνειρος: ο θεός των ονείρων. Ο Δίας τον στέλνει στον Αγαμέμνονα με τη μορφή του Νέστορα, προτρέποντάς τον να επιτεθεί στους Τρώες και να διασφαλίσει τη νίκη (ραψωδία Β). Ο Δίας προσπαθεί με τον τρόπο αυτό να εξαπατήσει τους Αχαιούς, προκειμένου εκείνοι να ηττηθούν και να αναγκαστούν να ζητήσουν τη βοήθεια του Αχιλλέα αναγνωρίζοντας έτσι την αξία του. Έτσι, θα τηρηθεί η υπόσχεση που έδωσε ο πατέρας των θεών στη Θέτιδα ότι θα αποκαταστήσει το κύρος του γιου της, το οποίο τραυμάτισε η προσβλητική συμπεριφορά του Αγαμέμνονα.

Ορεστιάδες: Νύμφες, δηλαδή γυναικείες θεότητες-προσωποποιήσεις της φύσης, που κατοικούσαν στα βουνά. Η Ανδρομάχη αναφέρει ότι οι Ορεστιάδες συμμετείχαν στο πένθος για τον θάνατο του πατέρα της Αετίωνα, φυτεύοντας πεύκα γύρω από το μνήμα του (ραψωδία Ζ).

Πάνδαρος: γιος του Λυκάονα και αρχηγός των Λυκίων που συμμετείχαν στον Τρωικό πόλεμο στο πλευρό των Τρώων. Ήταν γνωστός για τη σπουδαία δεξιότητά του στο τόξο (ραψωδία Β). Η Αθηνά με τέχνασμα τον πείθει να ρίξει με τόξο στην πλευρά των Αχαιών, παραβιάζοντας τη συνθήκη που είχαν συνάψει Έλληνες και Τρώες (ραψωδία Δ). Αργότερα, σκοτώνεται από τον Διομήδη (ραψωδία Δ).

Πάρης (ή Αλέξανδρος): γιος του Πρίαμου και της Εκάβης, πρίγκιπας της Τροίας και δεύτερος σύζυγος της ωραίας Ελένης. Η μητέρα του Εκάβη είχε δει ένα όνειρο, το οποίο φανέρωνε ότι ο Πάρης θα αποτελέσει την αιτία της καταστροφής της Τροίας. Έτσι, ο Πρίαμος αποφάσισε να εκθέσει τον Πάρη ως μωρό στην Ίδη (βουνό στην περιοχή της Τροίας), για να πεθάνει. Τελικά, όμως, τον λυπήθηκε και τον έσωσε ένας βοσκός. Ο Πάρης μεγάλωσε και ξεχώρισε για τα χαρίσματά του. Σύμφωνα με την παράδοση, ενώ ο Πάρης έβοσκε το κοπάδι του στην Ίδη, οι θεές Αθηνά, Ήρα και Αφροδίτη τον πλησίασαν, προκειμένου εκείνος να αποφασίσει ποια από τις τρεις ήταν η ομορφότερη και να της δώσει αντίστοιχα το «μήλον της Έριδος». Κάθε θεά τού υποσχέθηκε κάποιο αντάλλαγμα, αλλά ο Πάρης το έδωσε στην Αφροδίτη. Εκείνη του είχε υποσχεθεί για σύζυγο την πιο όμορφη γυναίκα του κόσμου. Η γυναίκα αυτή ήταν η ωραία Ελένη της Σπάρτης, που είχε ήδη παντρευτεί τον Μενέλαο. Αυτή ήταν και η αφορμή για να ξεκινήσει ο Τρωικός πόλεμος. Στην Ιλιάδα αποδίδονται στον Πάρη συγκεκριμένα γυναικεία χαρακτηριστικά, όπως η δειλία. Όταν ο Μενέλαος τον προκαλεί σε μάχη, εκείνος εγκαταλείπει φοβισμένος. Επιστρέφει στη μονομαχία μόνο μετά από την επίπληξη του αδερφού του Έκτορα. Η Αφροδίτη παρεμβαίνει και τον σώζει από τα χέρια του Μενέλαου (ραψωδία Β). Η δειλία του τονίζεται και αργότερα, καθώς ο Έκτορας τον βρίσκει στο παλάτι, μακριά από τη μάχη να ασχολείται με τα όπλα του (ραψωδία Ζ).

Πάτροκλος: γιος του Μενοίτιου και στενός φίλος του Αχιλλέα, στο πλευρό του οποίου πήρε μέρος στον Τρωικό πόλεμο. Μετά τη διαμάχη για τα λάφυρα πολέμου ανάμεσα στον Αχιλλέα και τον Αγαμέμνονα ο Αχιλλέας απέχει από τη μάχη, με αποτέλεσμα οι Αχαιοί να νικούνται συνεχώς από τους Τρώες. Ο Πάτροκλος παρακαλεί τον Αχιλλέα να του επιτρέψει να πολεμήσει τους Τρώες φορώντας την πανοπλία του (ραψωδία Π), με σκοπό να ενισχύσει το ηθικό των Αχαιών και να τρομοκρατήσει τους Τρώες, οι οποίοι θα νομίζουν ότι ο Αχιλλέας επέστρεψε. Ο Αχιλλέας συμφωνεί και ο Πάτροκλος συμμετέχει με θάρρος στη μάχη κατά των Τρώων. Καταφέρνει, μάλιστα, να θανατώσει πολλούς πολεμιστές στο στρατόπεδο των αντιπάλων. Καθώς, όμως, οι Τρώες θεωρούν ότι είναι ο ίδιος ο Αχιλλέας, ο Πάτροκλος τραβάει την προσοχή του Έκτορα, ο οποίος με τη βοήθεια του Απόλλωνα τού επιτίθεται και τον σκοτώνει (ραψωδία Π). Το νεκρό του σώμα γίνεται αντικείμενο διαμάχης και το διεκδικούν τόσο οι Τρώες όσο και οι Αχαιοί (ραψωδία Ρ). Στο άκουσμα του θανάτου του Πάτροκλου ο Αχιλλέας θρηνεί γοερά. Ο θάνατος του φίλου του αποτελεί την αφορμή για να συμφιλιωθεί με τον Αγαμέμνονα και να επιστρέψει στον πόλεμο κατά των Τρώων (ραψωδία Τ). Ο Πάτροκλος ξεχωρίζει από τους υπόλοιπους ήρωες της *Ιλιάδας*. Παρότι οι ομηρικοί ήρωες του έπους επιζητούν τη δόξα, ο Πάτροκλος ενδιαφέρεται περισσότερο για την ευημερία των συμπολεμιστών του. Αυτός είναι και ο βασικός λόγος που μπαίνει στη μάχη με την πανοπλία του Αχιλλέα.

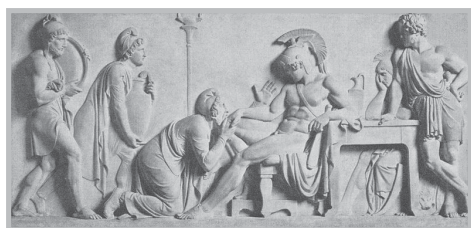

Η κηδεία του Πάτροκλου
Jacques-Louis David, 1778
Παρίσι, Μουσείο Λούβρου

Περσέας: γιος της Δανάης και του Δία και σύζυγος της Ανδρομέδας. Όταν ο βασιλιάς της Σερίφου Πολυδέκτης επιθυμούσε να νυμφευθεί τη Δανάη, ο Περσέας στάθηκε εμπόδιο. Έτσι, ο Πολυδέκτης τον έστειλε σε αποστολή να σκοτώσει τη Μέδουσα, ελπίζοντας ότι θα πεθάνει. Η Μέδουσα ήταν ένα μυθικό γυναικείο τέρας με φίδια για μαλλιά. Όποιος την κοίταζε, γινόταν πέτρα. Με τη βοήθεια, όμως, της Αθηνάς και του Ερμή ο Περσέας κατάφερε να τη σκοτώσει. Επέστρεψε νικητής, κρατώντας το κεφάλι της Μέδουσας στα χέρια του. Τελικά, στη θέα του κεφαλιού της ο ίδιος ο Πολυδέκτης έγινε πέτρα. Ο Περσέας απελευθέρωσε ακόμη την Ανδρομέδα, που ήταν αλυσοδεμένη στα βράχια, για να σώσει την πόλη της από ένα τέρας. Στην *Ιλιάδα* ο Περσέας αναφέρεται ως παππούς του Ευρυσθέα στον λόγο του Αγαμέμνονα κατά τη συμφιλίωσή του με τον Αχιλλέα (ραψωδία Τ).

Ο Πηλέας καταφέρνει να αιχμαλωτίσει τη Θέτιδα
περ. 490 π.Χ.
Ερυθρόμορφη κύλικα
Παρίσι, Εθνική Βιβλιοθήκη

Ο Πρίαμος ικετεύει τον Αχιλλέα για την επιστροφή του νεκρού σώματος του γιου του Έκτορα
περ. 1837-1842
Ανάθημα
Ρώμη, Παλάτι Τορλόνια

Πηλέας: γιος του βασιλιά της Αίγινας Αιακού και της Ενδιίδας, σύζυγος της Θέτιδας και πατέρας του Αχιλλέα. Ο Πηλέας και ο Τελαμώνας θανάτωσαν από φθόνο τον ετεροθαλή αδελφό τους Φώκο και έτσι εξορίστηκαν από την Αίγινα. Μετά από πολλές περιπέτειες οι θεοί έδωσαν στον Πηλέα το προνόμιο να νυμφευθεί μία θεά, τη Θέτιδα. Θα έπρεπε, όμως, να την κερδίσει παλεύοντας μαζί της, ενώ εκείνη άλλαζε διάφορες μορφές. Τελικά, ο Πηλέας κατάφερε να την κερδίσει και οι θεοί ήρθαν στον γάμο τους, φέρνοντάς τους πολλά δώρα. Πολύ συχνά σε όλη την έκταση του έπους της *Ιλιάδας* ο Αχιλλέας αναφέρεται ως «Πηλείδης», δηλαδή γιος του Πηλέα.

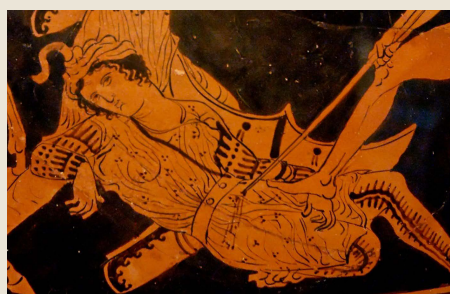
Πολυδάμας: Τρώας, γιος του Πάνθου και της Φροντίδος, αδελφός του Εύφορβου. Γεννήθηκε την ίδια νύχτα με τον Έκτορα (ραψωδία Σ). Στην *Ιλιάδα* ξεχωρίζει ως σοφός σύμβουλος (ραψωδίες Μ και Ν), προτείνοντας μάλιστα την επιστροφή της Ελένης για τον τερματισμό του πολέμου.

Ποσειδώνας: ο θεός της θάλασσας και των σεισμών, αδελφός του Δία και σύζυγος της Αμφιτρίτης, ενός μυθικού θαλάσσιου όντος. Προκαλούσε τρικυμία ή ηρεμία στη θάλασσα. Στην *Ιλιάδα* είναι με το μέρος των Ελλήνων κατά τη διάρκεια του Τρωικού πολέμου. Αναλαμβάνει μάλιστα ενεργό ρόλο, εμπυχώνοντας κυρίως με λόγους τους Αχαιούς (ραψωδίες Ν και Ξ). Σέβεται, ωστόσο, και τις αποφάσεις του Δία. Έτσι, όταν ο Δίας απαγορεύει την ανάμιξη των θεών στη μάχη, ο Ποσειδώνας αρνείται την πρόσκληση της Ήρας να παρέμβουν υπέρ των Αχαιών (ραψωδία Θ).

Πρίαμος: γιος του Λαομέδοντα, σύζυγος της Εκάβης, ο τελευταίος βασιλιάς της Τροίας. Ο Πρίαμος είχε πενήντα γιους και κόρες. Ανάμεσα στα παιδιά του συγκαταλέγονται ο Έκτορας, ο Πάρης και η Κασσάνδρα. Στην *Ιλιάδα* πρωταγωνιστεί στην τειχοσκοπία (ραψωδία Γ). Παρακολουθεί δηλαδή από τα τείχη τη μάχη μαζί με άλλους Τρώες γέροντες. Πριν τη μονομαχία του με τον Πάρη ο Μενέλαος ζητάει από τον Πρίαμο να είναι παρών στους όρκους (ραψωδία Β). Ο Πρίαμος προσπαθεί να μεταπείσει τον Έκτορα να μην αναμετρηθεί με τον Αχιλλέα και προφητεύει ένα μαύρο μέλλον για την Τροία χωρίς τον θαρραλέο γιο του. Στο τέλος του έπους της *Ιλιάδας* επισκέπτεται τον Αχιλλέα στο στρατόπεδο των Αχαιών και ζητά να πάρει πίσω το πτώμα του Έκτορα (ραψωδία Ω). Σύμφωνα με την παράδοση, θανατώθηκε από τον γιο του Αχιλλέα, τον Νεοπόλεμο, κατά την άλωση της Τροίας.

Πρωτεσίλαος
περ. 302-286 π.Χ.
Θηβαϊκό νόμισμα

Ο θάνατος του Σαρπηδόνα
περ. 400 π.Χ.
Ερυθρόμορφη υδρία
Ματέρα, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

Πρωτεσίλαος: Θεσσαλός, γιος του Ιφίκλου και της Αστυόχης και σύζυγος της Λαοδάμειας. Πήρε μέρος στην τρωική εκστρατεία με σαράντα πλοία (ραψωδία Β). Οι Τρώες έβαλαν φωτιά στο πλοίο του (ραψωδία Ο). Βάσει ενός χρησμού, όποιος αποβιβαζόταν πρώτος από το πλοίο στη στεριά, θα έπεφτε και πρώτος στη μάχη. Τελικά, ο Πρωτεσίλαος ήταν εκείνος που αποβιβάστηκε πρώτος, με αποτέλεσμα να είναι και ο πρώτος νεκρός του πολέμου.

Σ

Σαρπηδόνας: γιος του Δία και της Λαοδάμειας, και αρχηγός των Λυκίων στον Τρωικό πόλεμο. Είναι στο πλευρό του Έκτορα, όταν τού επιτίθενται οι δύο Αίαντες (ο Αίαντας ο Τελαμώνιος και ο Αίαντας ο Λοκρός). Την επίθεση αυτή αποκρούει ο πατέρας του Δίας (ραψωδία Μ). Δεν καταφέρνει, τελικά, να σώσει τον γιο του από θάνατο, αφού ο Σαρπηδόνας θανατώνεται αργότερα από τον Πάτροκλο (ραψωδία Τ).

Σθένελος: γιος του Περσέα και της Ανδρομέδας. Βασιλιάς των Μυκηνών και της Τίρυνθας. Με τη σύζυγό του Νικίππη (κόρη του Πέλοπα) απέκτησαν την Αλκυόνη, τον Ευρυσθέα και τη Μέδουσα. Στην *Ιλιάδα* ο Σθένελος αναφέρεται ως πατέρας του Ευρυσθέα στον λόγο του Αγαμέμνονα κατά τη συμφιλίωσή του με τον Αχιλλέα (ραψωδία Τ).

Υ

Ύπνος: θεός του ύπνου, γιος του Ερέβους και της Νυχτός, δίδυμος αδελφός του Θανάτου. Τα παιδιά του είναι τα όνειρα. Στην *Ιλιάδα* ο Ύπνος βοηθάει την Ήρα στο τέχνασμά της να αποπροσανατολίσει την προσοχή του Δία από τον Τρωικό πόλεμο, αποκοιμίζοντάς τον. Έτσι, ο Ποσειδώνας μπορεί να βοηθήσει τους Αχαιούς ανενόχλητος (ραψωδία Ξ).

Σ

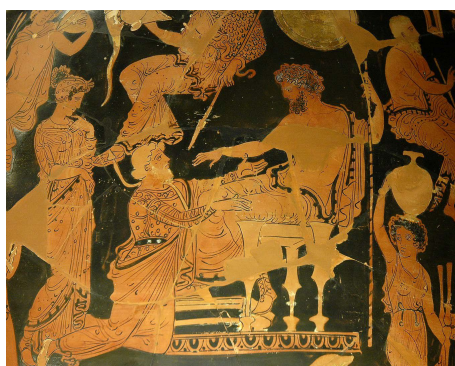

Η πρεσβεία του Αγαμέμνονα στη σκηνή του Αχιλλέα
Ο Φοίνικας είναι η μορφή με τα λευκά μαλλιά.
Ερυθρόμορφη κύλικα (G 264)
Παρίσι, Λούβρο

Φοίνικας: γιος του Αμύντορα, βασιλιά των Δολόπων, και της Ιπποδάμειας. Καθώς ο Αμύντορας ήθελε να συνάψει σχέση με μια άλλη γυναίκα, ο Φοίνικας την παρέσυρε ερωτικά, ώστε να αποτρέψει τον πατέρα του. Μετά από αυτό ο Αμύντορας τον καταράστηκε να μείνει άτεκνος. Έτσι, ο Φοίνικας κατέφυγε στη Φθία κοντά στον Πηλέα, όπου έγινε παιδαγωγός του Αχιλλέα. Στην *Ιλιάδα* είναι ένας από τους τρεις ήρωες που λαμβάνει μέρος στην πρεσβεία στον Αχιλλέα, προκειμένου να τον πείσει να συμμετάσχει ξανά στη μάχη και να αφήσει κατά μέρος τον θυμό του (μήνιν) (ραψωδία Ι). Ο λόγος του προς τον Αχιλλέα έχει κεντρική θέση σε σύγκριση με τους λόγους των άλλων δυο απεσταλμένων, του Αίαντα και του Οδυσσέα. Παρόλα αυτά, δεν καταφέρνει να αλλάξει τη στάση του Αχιλλέα, ο οποίος επιμένει στην προσβολή του Αγαμέμνονα. Σύμφωνα με την παράδοση, ο Φοίνικας πέθανε στο ταξίδι επιστροφής από την Τροία μαζί με τον Νεοπόλεμο, τον γιο του Αχιλλέα.

Χρυσίδα: κόρη του ιερέα του Απόλλωνα Χρύση. Αιχμαλωτίστηκε στην κατάληψη της Θήβας, πόλης κοντά στην Τροία, και δόθηκε ως γέρας (τιμητικό δώρο) στον Αγαμέμνονα. Στην αρχή της *Ιλιάδας* ο αναγνώστης μαθαίνει για την οργή του Απόλλωνα λόγω της αιχμαλωσίας της Χρυσίδας και της άρνησης του Αγαμέμνονα να την επιστρέψει στον πατέρα της. Για τον λόγο αυτό, ο Απόλλωνας ρίχνει φοβερό λοιμό στο στρατόπεδο των Αχαιών (ραψωδία Α).

Ο Χρύσης ζητάει την κόρη του από τον Αγαμέμνονα
περ. 360-350 π.Χ.
Ερυθρόμορφη κύλικα
Παρίσι, Μουσείο Λούβρου

Χρύσης: ιερέας του Απόλλωνα στην Τροία. Η κόρη του Χρυσίδα περιήλθε ως λάφυρο πολέμου στα χέρια του Αγαμέμνονα. Ο Αγαμέμνονας, όμως, αρνείται το αίτημα του Χρύση να του επιστρέψει την κόρη του. Έτσι, ο Χρύσης προσεύχεται στον Απόλλωνα και ο θεός ρίχνει λοιμό στο στρατόπεδο των Αχαιών (ραψωδία Α), για να τιμωρήσει την ασέβεια των Αχαιών απέναντι στον ιερέα του. Ο Αγαμέμνονας εξαναγκάζεται να δώσει τη Χρυσίδα πίσω στον πατέρα της. Αρπάζει, όμως, εκδικητικά τη Βρισηίδα και άλλα λάφυρα του Αχιλλέα. Το γεγονός αυτό σηματοδοτεί τη διαμάχη ανάμεσα σε Αγαμέμνονα και Αχιλλέα και την αποχή του τελευταίου από το πεδίο της μάχης.

Ωκεανός
Ρώμη, Φοντάνα ντι Τρέβι

Ωκεανός: Τιτάνας, γιος του Ουρανού και της Γαίας. Νυμφεύθηκε την αδερφή του Τιθύ και μαζί γέννησαν πολλές πηγές, λίμνες και ποτάμια, τις τρεις χιλιάδες Ωκεανίδες. Δεν έλαβε μέρος στην Τιτανομαχία. Στην *Ιλιάδα* αναφέρεται ως το μέρος απ' όπου αναδύεται η Αυγή (ραψωδία Τ).

Πηγές:

- Der Neue Pauly (online): <https://referenceworks.brillonline.com/browse/der-neue-pauly>
- Finkelberg Margalit (ed.), *The Homeric Encyclopedia*, Malden MA, Oxford, Chichester 2011
- The Oxford Classical Dictionary (online): <https://oxfordre.com/classics>

